

ኤርትራ ናይ ዓደ'ባነት ጸገምን ብድሆን ዘይኮነስ ናይ ሰላም፣
ዲሞክራሲን ዕብዮትን፣ ጸገምን ብድሆን እዩ ዘለዎ

ብ ኣስገዶም ተወልደ

መእተዊ

ኤርትራ ኣብ ዓለምና ካብ ዘለዎ ቡድላት ተባሂለን ካብ ዝጥቀሳ ሃገራት ሓንቲ እያ። እቲ በደል ድማ ኣብ ውሽጣ ዘሎ ውልቀ መላኺ ገዛኢ ኣካል ጥራሕ ዘይኮነ ዝፍጽምስ ዘሎስ ሓድሓደ ኣብ ታሪኽን ፖለቲካን እታ ሃገር ንግደስ ኢና ዝብሉ ቅድም ክብል ዝሓዘዎ መንገዲ ምቅጻል ኣብይዎም ናብ ካልእ ምስ ኣግለሱ ታሪኽ ከምዝበደሎም ገይሮም ንዘመናት ዝኣክል ንሓንቲ ዘረባ እንዳምኽሰው ዝነብሩን ብዝኾነን ዘይኮነን ብርዖም ዘንትው ዘይርትዓውያን ውልቀ ሙሁራት እውን ግደኦም ይገብሩ ኣለዉ።

ኣነ እዚ ጽሑፍ ክጽሕፎ ከለኹ ሓቅታት እንታይ ይመስሉ ብምባል እንበር ምሁር ታሪኽ ወይ ፖለቲካ ኣይኮንኩን ፤ ወይ እውን ናይ ቋንቋን ስነ ጽሑፍን ዓቕሚ ዘለኒ ኣይኮንኩን ፣ ግዳ ትግርኛ ተዛራባይን እዋናዊ ኩነታት ዝከታተልን ሰብ ጥራሕ ብምጃይ ፕሮፌሰር ተስፋጽዮን መድሃንዮ ኣብ መስከረም 2012 ን መማያየጢ ጽሑፍ ዘርቐቐዎ ጽሑፍ ኣጋጣሚ ኣብ ኢደይ ምስ በጽሖ መልሲ ክህበሉ ስለ ዝደለኹ እዩ ።

እዚ ጽሑፍ መልሲ ክህበሉ ውሽጢይ ዝደፍኣኒ ቀንዲ ምኽንያት ድማ እዞም ኣቦታትናን ኣያታትናን ካብ ፈለማ ናጽነት ጀሚሮም ክሳብ ሕጂ ብዛዕባ ፖለቲካ ይኹን ታርኽ ናይዛ ሃገር ከምድላዮም ከቋማጥዕዎን ንሕና ንፈለገናዎም ርእሰኹም ኣድንኑ ክብሉ ስለ ዝዕዘብ እዩ።

መንእሰይ እዛ ሃገር ግዳይ ድልዮታቶምን ህረፋቶምን ኮይኑ ገለ ሰሃራን ባሕርን ቆሪጹ ኣብ ሃገራት ኣውሮፓን ማእኸላይ ምብራቅን ኣትዩ፣ ገለ መሪርዎ ካብ ሃገር ክወጽእ ብዓረር ኣሕዋቱ ተቆሊቡ ኣብ ደባት ተሪፉ፣ ገለ ሓጻ ምድረብዳ ደፊንዎ ፣ገለ ዓሳ ባሕሪ በሊዕዎ ከብቅዕ እቲ ብኸርተትን ብዕድልን ኣብ ሰደት ዝኣተወን ከምኡ ድማ መውጽኢ ሲኢኑ ኣብ ሃገሩ ተዓፊኑ ዝነበር መንእሰይ ሕጅውን ንሕና ኢና እንፈልገልካ ዝብልዎ ናይ ሱሳታትን ሰብዓታትን ስነ-ሓሳብ ዝዓጠቁ ትውልዲ ዝኸኣሉ ብበትሪ ዘይከኣሉ ድማ በተን ንለውጢ ደቂ ሰባት ዝተምሃርወን ግን ንግብረ እኮይ ዝጥቆምለን ዓውዲ ትምህርቶም ክቀባቡሉ ብምዕዛብይ እዩ ።

ኣብዛ መልሲ ዝህበላ ዘለኹ ጽሕፍቲ ፕሮፌሰር ተስፋጽዮን መድሃንዮ እንበኣር ብርክት ዝበሉ ሓቅታትን ብኣንጻሩ ድማ ካብ ሓቂ ዝረሓቁ ፍቱላት ሓሳባትን ዘንበብኩ ኮይነ መልሰይ ብጽምናን ብጥንቃቄን ክተንብቡለይ ይዕድም

ኣርእስቲ ጽሕፍቲ ተስፋጽዮን መድሃንዩ (ፕሮፌሰር) " ኤርትራ ከም ዓደ'ቦ ጸገማትን ብደሆታትን ኣብ ታሪኽን ሎምን" እያ ትብል ኣብ ውሽጣ ድማ ኣብ ፈለማ ብዛዕባ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ጸገማት ብምጥቃስ ህዝቢ ኤርትራ ዝረኽቦ ሓሳረ መከራ ብምግላጽ ብዛዕባ ዓደ'ቦነት ኤርትራ ክንመራመርን ክንመያየጥን ዕድመን ምሕጽንታን ከምዘቐሩቡ ዘለዉ ትሕብር። ኣብዚ ጽሑፍ ግርም ሰናይ ዘረባ ዘብል ሓሳብ የትሕዘና ንምይይጥ እውን ዋላ ምስ ነብስና ይኹን ይደፋፍኣና ንጸሓፋይ ምስጋና ይግበአም።

ሲዒቡ ዝቀረበ ጽሑፍ ግን ጸሓፊ እኳ እግረመንገድም ዝተዛረብዎ እዮም ኣምሲሎም ደርብዮምዎ ዘለዉ፣ እታ ቀንዲ ነጥቢ ናይ ጽሑፍም ኣብዚኣ እያ ትጅምር ብዝኾነ ኣነ ዘይተውሓጠትለይ ሓንቲ ነጥቢ ኣላ ንሳ ድማ ኣቶ መለስ ዜናዊ ቀዳማይ ሚንስተር ኢትዮጵያ ነበር “ንናጽነት ኤርትራ ሓላዩ እንዳመሰለ ብተግባር ሃሰዩና ዝኾነ ገለ መደባት ከምዘዋፈረ ግን፣ እንተዘይተጠቀሙኩሉ እኳ፣ ክርስዕ ኣይክእልንዩ ”

ትብል ብዙሕ ግልጺ ኣይኮነትን ካብቲ ሙሉእ ሓረግ ዝሃበኒ ትርጉም ብምብጋስ ግን ኣብ ውሽጢ ኤርትራ ዘሎ መራሒ ህ.ግ.ደ.ፍ እውን እንተኾነ እዛ ዘረባ እዚኣ ብዝተፈላለየ መልክዓ ይገልጻ እዩ። ኣነ ከሓቶ ዝደሊ ነገር ግን ሓንቲ ሉኡላዊት ሃገር ዝመርሕ ኣካል ንሃገሩ ድዩ ከማዕብል፣ ልኡላውነታ ክሕሉ፣ ዲሞክራሲ ከስፍን፣ ሰላም ከረጋግጽ ዝፍትንስ ንኻልእ ሃገር እዩ ክሰርሕ ዝግበኦ ? ከምዝመስለኒ ዝኾነ ይኹን መራሒ ንሃገሩ ብምቕዳም እዩ ዝሰርሕ። ኣብዚ ጉዳይ እዚ ህ.ወ.ሓ.ት ኣብ በረኻ እንደሃለወ ምስ ህ.ግ.ሓ.ኤ ዝነበሮ ረኽቢ መድረኻትን ምዕባለታትን ቃልሲ የጋጭዎም ይዓርቆም ነይሩ። ኣብ እዋን ብረታዊ ቃለሲ ንባእሲ ይኹን ንዕርቂ ብዙሕ ነገር ኣይሓትትን። ብድሕሪኡ ኢ.ህ.ወ.ደ.ግ ይኹን ህ.ግ.ደ.ፍ ኣብ ስልጣን ደይቦም በቢ ሃገሮም ምስ ሓዙ ግን መንግስታት ክገብርዎ ዝግበአም ነገር ደኣ ክገብሩ ኣለዎም እንበር ብረታዊ ተቃላስቲ ዝገብርዎ ክገብሩ ኣይንጽብዮምን። እዚ ድማ እቲ ቀዳማይ ነገር ዝኾነውን ረብሓ ሃገርካ ምቕዳም እዩ። ስለዚ ቀማይ ሚንስተር ነበር ኣቶ መለስ ዜናዊ ረብሓ ሃገሮም ንነኒ ብምግዳፍ ኣብ ኩናት ምስኡም ንዝአተወት ሃገር ክከናኹኑ ምሕሳብ ማለት የዋህነት እዩ። ፖሊሲ ቀዳማይ ሚንስተር ነበር ኣቶ መለስ ኣብ ኤርትራ ድማ ኣከራኻሪ ዘይኮነስ ንጹርን ብረብሓ ሃገሮም ዝተቃነየን እንበር ብረብሓ ኤርትራ ዝትርጎም ኣይኮነን።ካብዚ ወጻኢ እንተልና ድማ ዕሙት ስነምግባር ንህዝቢ ኤርትራ ርትዓዊ ኣረዳድኣ ኣይኹኖን ፤ ንመንእሰይ ድማ ተጸጋዕነት እንበር ርእሰ መርኮሳ ኣየውርሱን።

ጸሓፊይ ናብ ኣርእስተይ ከምለስ ኢሎም ኤርትራ መልክዕ ግንባር ዓደቦ ዘለዎ መድሓኒ ሓይሊ ትሓትት ኣላ ዝብል ጥቕልል ዝበለ ገላጺይ ሓረግ ብምቕማጥ ዓደቦ ማለት መሬትን ህዝብን ጥራይ ዘይኮነስ እቲ ባህሉን ክብርታቱን ኮታ ታሪኹን ስልጣንኡን ዘጠቓለለ ምጳኒ ገሊጾምን ኣብ ኤርትራ እዚ ኩሉ ኣብ ሓደጋ ከምዘሎ ሓቢሮም እዮም። ኣብዚ ኣነ እውን ብርግጽ ብኸፋል ሓሳቡ ይሰማመዑ እዮ። ዝኾነ ኤርትራዊ መንእሰይ እውን ከምዝቐበሎ ተስፋ እገብር ኣነ ዘይሰማመዑ እቲ ሲዒቡ ዝመጸ ኤርትራ ከም ሃገር ቅርጺ ዝሓዘትሉን ሓዘትሉ ዝነበረትን ትንታነ ክህብሉ ዘቀመጥዎ እዮ።

ኣብዚ ብርግጽ ጸሓፊይ ዝጠቐስዎ ዋላ እውን ከም ኩሉን ሃገራት ኣፍሪካ ብመግዛእቲ ዝመሓደራሉ ዝነበረ ክሊ ሃገራዊ ቅርጺ ዝሓዘኦ ኤርትራ እውን ብባዕዳዊ ገዛኢ ጥልያን ዝሓዘቶ ክሊ መሬት እንበር ቅድሚኡ ከም ሃገር ንባይና ከምዘይነበረት ሓቂ እንተጸሓፋ ፤ ኸሕለፍ ዘይግበኦ ነገር ግን ናይ ኤርትራ ከበሳዊ ኣካል ጥራሕ ናይ ሰሜን ኢትዮጵያ (ኣቢሰንያ) ምንባርን ምዕራባዊ ቆላ ግን ዝተፈላለዩ ርእሰ ምምሕዳር ዝነበሮም ብሄራት ኮይኑ ሙብዛሕቲኡ ምስዚ ሎሚ ማእኸላይን ምብራቕን ሱዳንን እንብሎ ሰናር ሓዊስካ ካብ ግዜ ናብ ግዜ ዝኸሰት ዝምድናታት ዝነበሮ እዩ ዝብል። ጸሓፊይ ዋላ እኳ ኣካል ሱዳን ነይሩ እዩ እሎም ኣየግህዱ ክፍተት ዘለዎ ሓበሬታ ግን ኣሕሊፎም እዮም። ከመይሲ እቲ ከበሳዊ ኣካል ኤርትራ ኣካል ኢትዮጵያ (ኣቢሰንያ) እዩ ነይሩ ዝብል ሓቂ ኮይኑ ክልቲኦም ምብራቃዊን ምዕራባዊን ቆላታት እውን እንተኾነ ኣካል ኢትዮጵያ እዮም ነይሮም። እቲ ርእሰ ምምሕዳር ነይሩ ዝበሃል ድማ ድሕሪ ሃጺይ ቴድሮስ ዝመጹ ሃጺይ ዮውሃንስ ብዘይካ ባዕዳውያን ገዛእቲ ይኣትውለን እዮም ኢሎም ዝኣምኑለን ናይ ባሕሪ ኣፍደገታት ኢዶም ዘእትውልን ዝነበሩ ካልኦ ርእሰ ምምሕዳር እንዳሃቡ ንኹሉ ከም ባህሉ ብንጉስ ዝኣምን ብንጉስ፣ ብመስፍን ዝኣምን ብመስፍን፣ ብዓለትን ጎጥን ዝኣምን ብመራሒ ዓለት ርእሰ ምምሕዳር ብምሃብ እዚ ሕጂ ዘመናዊ ስም ተዋሂብዎ ፈደራሊዝም ዝበሃል ኣገዛዝኣ ሜላ ተጠቂሞም ብኣጸዋውዓ ሃጺይ ዮውሃንስ ንስኻ ናይ ከባቢኻ ንጉስ ኢኻ ኣነ ድማ ንጉስ ነገስት እዩ ብምባል ዘመሓድርሉ ዝነበረ ግዜ እዩ*1። እዚ ማለት ግን ባህልን ልምድን ምዕራባዊ ቆላ ምስ ምብራቓውን ማእኸላይን ሱዳን ኣይተሓሓዝን ማለት ኣይኮንን። ዝያዳ ኣቓልቦ ክወሃብ ግን ብኣውርኡ ኣብ ምብራቓዊ ቆላ በዓል ራእሲ ኣሉላ ምስ መሳፍንቲ ሓማሴን ብጥምረት ኣንጻር ዝተፈላለዩ ባዕዳውያን ገዛእቲ ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታታት ዝተዋግእዎ ቀሊል ምስክር እዮ። ኣብ ምዕራባዊ ቆላውን እንተኾነ ራእሲ ኣሉላ ምስ ዓለት ቤንዓምርን ካልኣትን ኮይኖም ንማህዲ ኣብ ኩፊት ዝሰዓርዎ ግዜ ዝርሰዎ ታሪኽ ኣይኮነን*2። ኣብቲ ጸሓፊይ ጠቐሰዎ ዘለዉ መጽሓፍ ሃጺይ ኤርሊክ እውን እዚ ሓቂ ተገሊጹ ይርከብ እዮ።

1. ሃጺይ ኤርሊክ ትርጉም ትግርኛ ገጽ 32
2. ሃጺይ ኤርሊክ ትርጉም ትግርኛ ገጽ 94-95

ንጸሓፋይ አጸቢቕ ክቃወምም ዝደሊ ምሁር ታሪኽ ኮይኖም ጎደሎ ታሪኽ ብምሕላፎም ኮይኑ ኤርትራ ካብቲን ካብቲን ተለጊባ ብጣልያን ዝቆመት ሃገር ዘይኮነትስ ድሕሪ ሃጺይ ዮውሃንስ ዝመጸ ናይ ሸዋ ዝሓ ሃጺይ ሚኒሊክ ምስ ዝሓ ጣልያን ብምስምማዕ ካብ ኢትዮጵያ ዝተፈለየት ሃገር እያ³። ኣብዚ ኩነት እዚ ኤርትራን ኢትዮጵያን ከም ኩለን ኣፍሪካውያን ኣሕዋተን ሓደ ዓይነት ዘርእን ባህልን ልምድን ቋንቋን ዘለዎ ህዝቢ ናብ ክልተ ተኸፊልውን እዩ።

ኣብዚ ምክፍፋል ህዝቢ ከበሳ (ትግርኛ) ጥራሕ ዘይኮነ ኣብ ክልተ ዝተፈለየ ህዝቢ ኩናማ ህዝቢ ዓፋርን ህዝቢ ሳሆን እውን ኣብ ክልተ ተኸፊሉ እዩ።

ኣብዚ ጽሑፍ ብፀሓፋይ ሲዒቡ ዝተተንተነ ነገር ሜላ ዝሓቲ ጣልያንን ኢንግሊዝን ንምግባት ድዩ ንምቅርማት ኤርትራን ኢትዮጵያን ኣብ ሃዋህው ፖለቲካ ኤርትራን ከምቲ ጸሓፋይ ዝገለጸዎ ነናይ ባዕሎም ግደ ገይሮም እዮም ጸሓፋይ እውን ብፅቡቕ ኣቀሚጦም እዮም።

፪

ኣብ ቁጽሪ ሓደ ትንታነኡም ተደሪኹም ግን ኣብ ቁጽሪ ክልተ ጽሑፎም ዝተንተንዎ ነጥብታት ብዛዕባ እዘን ኣብቲ እዋን ዝነበራ ማሕበረት ኮይኑ፣ ቀንዲ ኣቶኩሮም ዝገበርዎ ኣብ ማሕበር ነጻነትን ዕብዮትን ኤርትራ (ኤርትራ ንኤርትራውያን) እዩ።

እዞም ጸሓፋይ ነዚ ሕጂ ዘሎ ህልው ኩነታት ኤርትራ ምክንያት ገይሮም ግጭት ኢትዮ-ኤርትራ መዝሚዞም ንድሕሪት 70 ዓመት ብምምላስ እዛ ማሕበር እዚአ ልክዕ ነይራ፤ እዛ ማሕበር እዚአ ካልእ መደብ ነይርዎ ብምባል ኣብቲ ዘበን እቲ ኤርትራ ንኤርትራውያን ዝበሃል ማሕበር ትግራይ ትግርኛ ዝብል ሓሳቡ፤ ምስ ንኤርትራ ጉዛዚያይ ዝኾነ ሜላ ኢንግሊዝ ብምትሕሓዝ ከም መፈጸሚ ኣካል ብምቕማጥ ዘይጉሁድ ግን ድማ ጌጋ ሓሳብ ኣንጸባሪቆም ይርከቡ።

ነዚ ከም መራጎዲ ኢሎም ዘቅረብዎ ኣገላልጻ ፕሮፌሰር ኣለምስገድ ኢሎም ብምጥቃስ “ሪሶረጂመንቶ ናሽናሊዝም” ፍጻመ ጣልያን ምስ ህዝቢ ትግርኛ ብምምስሳል ትግራይ ትግርኛ ብኤርትራ ንኤርትራውያን ዝትግበር ከበሳዊ ክፍሊ ኤርትራን ትግራይን ብምሕዋስ ናይ ትግርኛ ተዛረብቲ ሃገር ምፍጣር እዩ ዝብል ኣቀሚጦም ኣለዉ።

3. መግዛእታዊ ውዕላት ጣልያንን ሚኒልክን

ግን ጸሓፊይ ኣብቲ ቁፅሪ ሓደ ደኣ ከሎ ገና ታረኽ ኣጉዲሎም ስለዘቀመጥመዎ ነዚ መራጎዲ ኮይንሎም እንበር መሳፍንቲ ትግራይን ኤርትራን ትግርኛ ተዛራባይ ጥራሕ ድዮም ዘማሓድሩ ዝነበሩ? ብክሊትኡ ምዕራባውን ምብራቓውን ቆላ ዝነበረ ካልእ ቋንቋ ዝዛረብ ህዝቢ ኤርትራኽ መን የማሓድሮ ነበረ? ኩናት ደጎሊ ሰሓጢ ንምንታይ ተኻይዱ፣ ኩናት ኩፊት ዓለት ቤንዓመር ምስ ራእሲ ኣሉላ ኮይኖም ኣይተዋጉኡን ዲዮም? *4 ባዕሎም ጸሓፊይ ኣብ ቁፅሪ ሓሙሽተ ሃጺይ የውሃንስ 1887 ንጣልያን ክዋጋእ ንሰሓጢ ክብገስ እንከሎ ዝተዛረበ ፅሑፍ “ ኣነውን ምእንቲ ዓዲይ (ዓደ'ቦይ) ክዋጋእ እየ። ኣ ወዲ ኢትዮጵያ ብልቢ ኣስተውዕል እዛ ኢትዮጵያ ትበሃል ብቀዳምነት ኣይኻ ካልኣይ ዘውድኻ ሳልሳይ ብዓልቲ እንዳኻ ራብዓይ ውላድኻ ሓሙሻይ መቃብረኻ እያ..... ” እቲ ኩናት ሃጺይ የውሃንስ ዝተሳተፍሉኻ ኣይኮነንን ብራእሲ ኣሉላ እዩ ተኻይዱ ግን ይሳትፈዎ ኣይሳተፍዎ ብዘየገድስ ብመሳፍንቲ ኢትዮጵያ ከምዝተኻየደ እንዳጠቐሱ እዚ ቦታ ናትና ኢዩ ኢሎም ዝተዋጉኡሉን ወረርቲ ዝመከትሉልን እንዳሓበርኩም እንታይ መሰረት ገርኩም ኢኹም ደኣ ትግራይ ትግርኛ ንትግርኛ ተዛራባይ ጥራሕ እትህብዎ? ካልእ ሓቂ ድማ ምዕራባዊ ቆላ ዝነበሩ ዓሌታት ኩሎም ንራእሲ ኣሉላ እዮም ዝግብሩ ነይሮም፤ ብውዕል ዓድዎ ዝፍለጥ ናይ ኢንግሊዝን ሃጺይ የሃንስን ውዕል ድማ ባኣውርኡ ከሰላ ናብ ኢትዮጵያ ዘእተወ እዩ *5።

እዚ ኣብ ላዕሊ ዝተገለጸ መሰረት ገርና ኤርትራን ትግራይን ሓንቲ ሃገር ክፈጠራ እንተኾይኑን ምስ ሙሉእ ምምሕዳራዊ ቅርጽንን ብሄራተንን እየን ክሕወሳ ዝኽእላ። ምክንያቱ ብምብራቓዊ ቆላ ህዝቢ ትግራይ፣ ዓፋር፣ ሳሆን ካልኣትን፣ ብምዕራባዊ ቆላ ህዝቢ ቤንዓመር ህዝቢ፣ ኩናማን ካልኣትን ብምግዳፍ ህዝቢ ትግርኛ ጥራሕ ካብ ኤርትራ እንተወሲድና፣ ህዝቢ ኩናማ ህዝቢ ኢሮብ፣ ይብዛሕ ይንኣስ ህዝቢ ዓፋር ኣብ ትግራይ ዝርከቡ ብሄራትክ ምሰየናይ ምምሕዳር እዮም ክተርፉ? ትግራይ ምስ ኤርትራ ክትሕወስ እንተኾይና ምስዘም ህዝብታት /ብሄራት/ ደይኮነትን ክትሕወስ? ጸሓፊይ ነዚ በኸመይ ኢኹም ሪኢኹም ናይ ሓደ ጫፍ ጥራሕ ዝሓዘዶ ኣይመስልን? ብዝኾነ ፍርዲ ንኣንባቢ ክገድፈሉ ።

ብሓፈሻ ግን ኣጀንዳ ትግራይ ትግርኛ ብድልየት ኤርትራውያን ጥራሕ ዝተበገሰን ድልየት ህዝቢታት ትግራይ ዘየሳተፈን ብምኻኑ ጥራሕ ጉጉይን ነዊሕ ዘይከደን መደብ እንተኾነ እኳ ማሕበር ኤርትራ ንኤርትራውያን ግን ኣብ ግዜኦም ዓባይ ሃገረ ኤርትራ ንምፍጣር ዝገበርዎ ፈተነ በላሕቲ ፖለቲካኛታት የብሎም እንበር ኣየውቅሶምን።

4. ሃጺይ ኤርሊክ ትርጉም ትግርኛ ገጽ 140
5. ሃጺይ ኤርሊክ ትርጉም ትግርኛ ገጽ 63-64

ካልእ ኣብዚ ጽሑፍ እዚ ዝተቀመጠ ነገር መራሕቲ ትግራይ ትግራኚ ተጋሩ ክኾኑ እዮም ተሓሲቦም ነይሮም ብምባል (ራእሲ ስዩም መንገሻ) ወዲወዶም ንሃጻይ የውሃንስ ተጠቂሶም ነይሮም እዚ ደሓር መልሲ ዝህበሉ ኮይኑ ፤

ጸሓፊይ ነዚ ኤርትራ ንኤርትራዊያን ዝብል ማሕበር ሕርሕራይ ገይሮም ብፅሕፎም ምስ ጨፍጨፍ ነቲ ጉጉይን ድልየት ሃጻይ ሃይለስላሴ ብመንገዲ መንግስቲ ኣሜሪካ ዝተተግበረ ብውሑዳት ናይዚ ማሕበር እዚ መራሕቲ ዝነበሩ እዎ ብእዋናዊ ዓስቢ ዝተታለሉ ዝተደገፈ ፈደረሽን ዝተሰየመ ውሳኔ ምሕዋስ ኢትዮ-ኤርትራ (ውሳኔ/390/ሀ/5/)*ፊ ኣብቲ ሽቡ እዋን ዝተፈጠረ ዓብይ ዓወትን ቅርጺ ግዝኣት ሃገረ ኤርትራ ዝነጻረ ኩነት ገይሮም ይገልጽዎም ኣስዲቦም እውን ኤርትራ ካብ ምጉዘዛይ ከምዝደሓነት ብምጥቃስ ነዚ ጉጉይ ትንታነ ታሪኽም ሃፀይ ሃይለስላሴ ፈደረሽን ኣሚንሉን ፈትይዎን ዘይኮነ ተቐቢልዎስ ካልእ ኣማራጺ ስለዘይነበር እዩ ኢሎም ኣራጊዶም ይጠቅሱ። ቀጺሎም ድማ ነቲ ብ ዶክተር ኣማራ ተኸለ ዝተዳለወ መፅናዕቲ ምኽሪ ሃፀይ ሃይለስላሴ ብናይ ባዕሎም መልክዕ ደብዛዝ ሕብሪ ሂሮም ሃለስላሴ ንኤርትራ ድሕሪ ፈደረሽን ቀስ ኢሉ ክትጥቀልላ ከምዝኸእል ኣማላኺቱ ኢሎም ይሕብሩ።

ኣብዛ ትንታነ እዚአ ታሪኽ ብምጉዳልን ብዝደለይዎ ብምውሳድን ህልው ፖለቲካ ኤርትራ ብምጥቃም ኣርባዕተ ብጸሓፊይ ዝተፈጠሩ ሓደገኛታት ነጥብታት ኣለዎ። ንሳተን ድማ

1. ኤርትራ ንኤርትራውያን ዝብል ማሕበር ይኹን ትግራይ ትግራኚ ዝብል ሓሳብ ብዘይካ ንትግርኛ ተዛራቢ ንኸልእ ዘይሓቁፍ ከፋፋይ /ጎዛዛያይ/ ማሕበር እዩ ነይሩ ትብልን
2. ቀልቢ ኣንባቢ ንምስሓብ ጉዳሎ ታሪኽ ብምቅማጥን ኤርትራ ብጣልያን ካብቲን ካብቲን ተለጊባ ዝቆመት ሃገር እያ ዝብል
3. ኣብ ቁጽሪ ከልተ ንዝተቐመጠ ብኸፋል ዝጸባእን እቲ ብሰንኪ እዚ ፍጻመ ልዕሊ 70 ሺሕ ኤርትራውን ካብኡ ንላዕሊ ኣሕዋቱ ኢትዮጵያውያን ሂይወት ዝተኸፈለሉ ናይ ናጽነት ሕቶ ንጎኒ ብምግዳፍ ፤ፈደረሽን ኣብ ምፍጣር ኤርትራ እትበሃል ሃገር ከም እምነ ኩርናዕ ብምቅማጥ ልዕልነት ብ ፈደረሽን ዝኣመኑ ከሓድቲ ምርግጋጽን
4. እቲ ኮነ ኢሉ ክሳብ ዕላማ ኤርትራውያን ንነጻነት ተቃለስቲ ብውዲት ዝፍርስ፣ ግዜ ንኸወሃቦ ጥጡሑ መንገዲ ንሃጻይ ሃይለስላሴ ዝተነጻፈሉ መንገዲ ፈደረሽን ፣ ሃይለስላሴ ፈተዩ ኣይተቀበሎን ዝብላ እየን።

እዘን ነጥብታት እዚኤን ጸሓፊ ድሓር ንዝተንትንዎ ሕልምም ከም ውጥን ገይሮም ይጥቀሙለን እዮም። ግን ኣብዚ ነገር እዚ እቲ ዓብይ ስሕተት፣ ሃይለስላሴ ከም ግዱድ ተቐባሊ ፈደረሽን ገይሩ ምሕሳቡን ውዲት ምዕራባውያን ከም ሓላል ብምቁጻር በላሕትን ሓያላትን ተቃለሰቲ ማሕበር ኤርትራ ንኤርትራውያን ብሓንቲ ደሓር ኣብቲ ማሕበር እውን ብመትከል ዝቀሃመት ሓሳብ ትግራይ ተግሪኚ ኣሳቢብካ ብምጽላም ታሪኽ ክሕደትን ምቅርማትን ብታሪኽ ዓወትን ምንጻር ግዝኣትን ምቅያር እዩ ። ኣብዚ ብዓቕልጽበት ኣብ ካልኣይ ኣካል ዝተዘረበ “ከይጸድፉ ቆንጠጠፊ ይሓቁፉ” ዝብል ቃል ወልደኣብ ወልደማርያም ኣብ ባዕሎም ወይ ቀዳማይ ኣካል ከምዝተዛረብዎ ገርካ ብምቕራብ ምስክረነት ምድላይ እዮም ተጠቂሞም ግን “ ንሕና ኤርትራውያን ከይንሰማማዕ ተሰማሚዕና ኢና ” ዝብል ኣበሃህላውን ተዘሪቡ ነይሩ እዩ። እንታይ ምስኮነ ተዛሪቡ ድማ እቲ ታሪኽ ባዕሉ ይንገር

ኮይኑ ግን

1. ማሕበር ኤርትራ ንኤርትራውያን ሒዝዎ ዝነበረሞ ደሓር ባዕሉ ኣብቲ ማሕበር እውን ዝቀሃመ ሓሳብ ትግራይ ትግሪኚ ተጋሩ ካብ ዓባይ ሃገረ ኢትዮጵያ ተነጺሎም ካልእ ዓባይ ሃገረ ኤርትራ ንኸፈጥሩ ስምምዕ ኣይነበሮምን። ከም ሓሳብ እውን ኣይተቀበልዎን ስለዚ ወዲወዶም ንሃጺይ ዮውሃንስ ራእሲ ስዩም መንገሻ እውን መራሒ ክኾኑ ከም ዝተሓሰበ ንመጀመርያ ግዜ ካብ ጽሑፍኩም ንስምዕ ኣለና። ኣብዚ ዘይበረሃለይ ነገር ድማ ኣብ ትግራይ ሓማሴን ሓዊሰካ ኣርባዕተ ናይ ሹመት ይግበኣኒ በሃልቲ ሓረጎት ትውልዲ ነይሮም እዮም። ንሳቶም ድማ ናይ ቴንቤን ናይ ፣እንደርታ፣ ናይ ዓጋመን ሓማሴንን እዮም ነይሮም።⁷ ስለዚ መራሕቲ ኤርትራ ንኤርትራውያን ካብ እዞም ዘርእታት እዚኣም ተፈልዮ ናይ ተንቤን ዘርኢ ሓረግ ንባይኑ ብምጥቃስ ሰብ ጉቡእ ገዛእትና ክብልዎ ዝኸእልሉ ብምንታይ መንገዲ እዩ? ዝኾነ ዓይነት መርተዖ ዘይብሉ ጽሑፍ እዩ።
2. ኤርትራ ብግዜ ጣልያንን ድሕሪ ምውጻእ ጣልያን ብግዜ እንግሊዝን እውን እንተኾነ ቅርጺ ግዝኣታ ንጹርን ከም ሃገር ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ እትመሓድር ዝነበርት ሃገር እያ ነይራ።⁸ ስለዚ ፈደረሽን ኣብ ምቁም መግዛእታዊ ቅርጺ ኤርትራ ዋላ ሓንቲ ኣበርክቶ ኣይነበሮን።
3. ሃይለስላሴ ምስ ምዕራባውያን ዝኣለሞ ውዲት ፈደረሽን ተሪፉ ኤርትራ ነጻ ሃገር ኮይና እንተትቅጽል ወይ ድማ ሙሉእ ሓድነት /ኣንድነት/ ምስ ኢትዮጵያ ኮይና እንተትቅጽል እቲ ዝሓሸ ምኾነ። ምኽንያቱ እቲ ቃልሲ ኣብ ክልተጫፍ ጥራሕ ምተረፈ እሞ እቲ ንዓሰርተ ዓመት ዝጸንሐ ሕንቅል ሕንቀሊተይ ኣብ እዋኑ ምተፈትሐ ስሚዒት ተቐለሰቲ ሓድነትን /ኣንድነትን/

7. ሃጋይ ኤሪልክ
 8. መግዛእታዊ ውዕላት ጣልያንን ሚኒልክን

ናፃነትን እውን ኣይምተዘራረገን ሽቡ ምነጻሪ ነዊሕ ብረታዊ ቃልሲ እውን ምሓጻሪ ወይ ኣይምተፈጥረን።

ኣንብብቲ ኣብዚ ትንታነ እዚ ባዕሉኹም ትዕዘብቲ ትወስድሉ ኮይኑ ግን ኣርባዕተ ነጥቢ ጸሓፊ ድሒሮም ንዝትንትነዎ ከም መበገሲ ሓዙለይ። ጸሓፊይ ቅድሚ ምፍራስ ፈደረሽን ኣብ ኤርትራ ዝነበረ ሑሉፍ ታሪኽ ንደሓር ብዝጥዕዎም ተንቲኖም ስለ ዝሓልፉ፣ ንደሓር ንምትእስሳር ምእንቲ ክጥዕዎኩም።

፫

ኣብ ቁፅሪ ሰለስተ ናብ ብረታዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ኣትዮም ከምዚ ይብሉ፤

ኣብዚ ጽሑፍም ድማ ዝነበረ ጸገማትን ዘይምዕሩይ ኣወዳድባ ተ.ሓ.ኤ ብሓንቲ ሰነፍን ልሓልሕቲን ሓረግ “ሃይማኖትን ኣቀዋውማ ሃገርናን ትሕዝቶ ቀረባ ታሪኽናን ዝመግለጹሉ ሓጎጽጎጽ ንሰውራ ኤርትራ ኣብቲ ፈለማ መድረኻት ጸገማት መሰናኸላት ፈጠረሉ” ብምባል ጎስዮም ብምሕላፍ፣ ኢሳያስ ንሕናን ዕላማናን ዝብል ኣዋጅ ተጠቂሙ ሕቡእ ናይ ትግራይ ትግራኚ ሓሳብ ብምሓዝን ንህዝቢ ክርስትያን ክስዕቦ ብምጽዋዕን ካብቲ ሰውራ ከምዝተፈለየን ደሓር ድማ ዘውዳዊ ስርዓት ሃይለስላሴ ምስ ወደቀ ደርጊ ጸገሩ ሶቪት ሕብረት ብምሓዝን ኣብቲ እዋን ብዝነበረ ዝሓል ኩናት፣ ኣሜሪካውያን ንደርጊ ከጥፍእዎ ሰውራ ኤርትራ ከጥቀሙ እንከለዉ ናይ ጄን ስፕንሰር ቅዲ ተጠቂሞም ድሕንነት እስራኤል ብዘረጋግጽ ናጽነት ኤርትራ ንሓጻር ምሃብን ደሓር ኤርትራ በታቲንካ ናብ ኢትዮጵያ ምምላስ ዝብል ምስ ኣጀንዳ ትግራይ ትግርኚ ኢሳያስ ብምትእስሳር ገሊፆም በዚ ምክንያት ኢሳያስ ጥጡሕ መንገዲ ስለ ዝረኸበ ሰውራ ኤርትራ ከምዝጨወዮ ይጠቅሱ።

ኣብዚ ትንታነ እዚ

1. ተ.ሓ.ኤ ንሰውራ ኤርትራ ከመይ ይመርሖ ነይሩ ዝብል ሕቶ ከልዕሉ ነይርዎም ጸሓፊይ ንምንታይ ከልዕልዎ ከምዘይደለዩ ኣይተረደአንን። ኮይኑ ግን ተ.ሓ.ኤ መጀመርያ ኣብ ኣርባዕተ ክፍልታት ድሓር ድማ ናይ ደቂ ከበሳ ክፍሊ ሓዊሳ ኣብ ሓሙሽተ ክፍልታት ዝተመቐቀለት መራሕታ ብስም ሰውራ ኤርትራ ሸቀጥን ንግድን ዘካይዱሉን ናይ ውልቆም ሃብቲ ዘኸዕብተሉን ዝነበረ ውድብ ካምባሪኩ ብተወሳኺ ኣብ ሓደ ሃይማኖት ኮይኖም እኳ ብዓለት ዝፋጠጡሉ መድረኽ እንበር ዝኾነ ዓይነት ሃገራዊ ራኢ ዝነበሮ ውድብ ከምዘይነበረ ታሪኽ ዝፈልጦ እዩ፤ ባህግን ድልየትን ናጽነት ህዝቢ ኤርትራ ዘበገሶ ግና ነቲ ውድብ ናይ ደገ ምስሉ ብምረኣይ ጥራሕ ብዙሕ መንእሴይ

ከምዘተጸንበሮ ግልጺ ኮይኑ ኣብ ውሽጢ ምስ ኣተወ ግን ካልእ ጸጋማት የጋጥሞ፣ ይጭወን ይቅተልን ከምዘነበረ ታሪኽ ትማሊ እዩ*9 ።

2. ፕረዝደንት ኢሳያስ ኣፈወርቂ ናብ ተ.ሓ.ኤ ክጽንበር እንከሎ ኣብ ዝነበራ ኣርባዕተ ክፍልታት ተወሳኺት 5ቲ ክፍሊ ተመስሪታ ብምፅናሓን መንግስቲ ቻይና ንሰውራ ኤርትራ ሓገዝ ክህብ ኣብ ዝተሓተተሉ እዋን ካብ ሓሙሽቲኤን ክፍልታት ዝተሓረዩ ሓሙሽተ ኣባላት ሓደ ኮይኑ ክስልጥን ብመራሕቱ እኳ ዘይተደገፈ ብጸቕቲ ቻይናውያን ዕድል ብምርካቡ ከይዱ ድሕሪ ምምሃሩ ዝረኸበ ፖለቲካዊ ኣፍልጦን ዓቕምን ደኣ ንሰውራ ኤርትራ ሓዳሽ ቅርጺ ሒዞ ክኸይድ ዝገበረ እንበር ፤ ንቃልሲ ክብገስ እንከሎስ ሕቡእ ኣጀንዳ ትግራይ ትግርኛ ሒዞ ዘይኮነ ዝተጸነበረ ብኣንጻሩ እኳ ደኣ ኣንጻር እታ የማናይ ክንፊ እተሰጉም ዝነበርት ኣመሪካ ማርክሳዊ ሰነ-ሓሳብ ሒዞ ናብ መይዳ ኣትዩን በቲ ዝጸነሐ ብልሽውናን ነንሕድሕካ ዘይምትኣመማንን ዝሰነበደ ውልቀ ሰብ እዩ ነይሩ*10 ።

3. ድሕሪ ዋዕላ ኣዶብሓ ፕረዝደንት ኢሳያስ ኣፈወርቂ ጥራሕ ዘይኮነስ ብዙሓት ብልሽውነት ጀብሃ/ተ.ሓ.ኤ/ ኣንጻርጸረዎም ዝጸንሐን ካብ ቅንጻላ መራሕቲ ክሃደሙን ነቲ ውድብ ገዲፎም ፋሕብትን ክብሉ እንከለዉ ኢሳያስን ዝተወሰኑ ብጻቱን ብሓደ መዳይ ንኸበሳ ክሃድሙ እንከለዉ ሮሞዳን መሓምድ ኑር እውን ምስ ዝተወሰኑ ብጻቱ ፈለማ ንዮመን ደሓር ድማ ብደንኬለያ ኣቢሉ ናብ በዓል ኢሳያስ ዝነበረሉ ቦታ ዓላ ተጸነቢሮም ሓደ ሱሙር ግንባር ብምፍጣር ናይ ባዕሎም ካልእ ንሓርነት ዝቃለስ ግንባር ዝፈጠሩ*11 ። ኣብዚ ክንዝንገዎ ዘይብልና ፕረዝደንት ኢሳያስ መጀመርያ ናቱ ግንባር ክምሰርት እንከሎ ጸሓፊይ ከምገበን ዘቐመጥዎ ንድኸመትን ሓጎጽጉጽን ጀብሃ ኣጸቢቁ መዝሚዘዎ ኣብታ ንሕናን ዕላማን ትብል ኣወጁ ዝተወሰነ ሃገራውነት እንተነሰነሰ እኳ ክረስትያን ዘበለ ኤርትራዊ ክቀበሎን ክስዕቦን ብዓውታ እዩ ዝተማሕጸነ ዝበልዎ፤ እቲ ኣዋጅ ቃልስናን ዕላማናን እዩ ዝብል ዝነበረ እንበር ንሕናን ዕላማና ኣይኮንን ዝብል ነይሩ *12። እቲ ስንፍና ጀብሃ ምምዘማዝ ክግበር ዝነበሮ ተግባር ኣዩ። ብዛዕባ ክርስትያን ክስዕቦ ተማሕጺኑ ዝበልክምዎ ግን ህዝቢ ከበሳ ክስዕቦን ክቅበሎን ደኣ ተማሕጸነ እንበር ሃይማኖትን ዓለትንስ ኣይፈለዩን። እዚ ንምንታይ ገርዖ ንዝብል ግን ብጀብሃ ተቀባልነት ዘይነበሮ ከበሳታይ ኣብቲ ቃልሲ እንተተሳተፉ ዓብይ ለውጢ ከምጽእ ከምዝኸእል ብምርዳእ እዩ።

9. ዳን ኮኔል ትርጉም ትግርኛ ገጽ 139
10. ዳን ኮኔል ትርጉም ትግርኛ ገጽ 32፣34፣ 138፣140
11. ዳን ኮኔል ትርጉም ትግርኛ ገጽ 56፣57፣144
12. ዳን ኮኔል ትርጉም ትግርኛ ገጽ 57

ፕረዝደንት ኢሳያስ ንባይኑ ዘይኮነ ህዝባዊ ግንባር ብሓፈሻ ጸገማት ጀብሃ መዝሚዙ ዘብሎ እውን ንኹሉ ህዝቢ ሓዲ ዓይነት ገይሩ ብምርኣይ እዩ እንበር ክርስትያን ጥራሕ ክኸተሎ እንተዝደሊ ስምረት ምስ ሮሞዳን መሓመድ ኑር እንታይ ኣድለዮ ኣብ 1971 ኣብ ምምስራት እታ ሕብእቲ ውድብ ዝነበሩ 12 ኣባላት እውን ብዘይካ እቶም ክልተ ኩሎም ተኸተልቲ ሃይማኖት እስልምና እዮም ነይሮም *13

4. ኢሳያስ ሰውራ ኤርትራ ጨውዮ ዝብል ሓሳብ ካብ ጸሓፊይ ጥራሕ ዘይኮነስ ካብ ብዙሓት ተጋደልቲ ተ.ሓ.ኤ ጀብሃ ነበር ዝውጽእ ቃል እዩ ግን ኣየናይ ሰውራ እዩ ተጨውዮ ናበይከ ከይዱ ወይ እቲ ዝነበረ ሰውራ ካብ ንኤርትራ ነጻ ምግባር ካልእ እንታይ ዕላማ እዩ ነየርዎ? ዶስ ከም እዝሕጂ ጸሓፊይ እትብልዎ ዘለኹም ናብ ትግራይ ትግርኛ እዩ ጨውደዎ ? እዛ ዘረባ ኩሉ ግዜ እያ ትደጋገም። ግን ኣነ ዝመሰለኒ ከም ኣቃውማን አመራርሓን ጀብሃ ሜላ መሸቀጥን መናገድን መራሕቲ ክፍልታት ጀብሃ እዩ ዝተጨውዮ ። ጸሓፊይ ካብ ንዝፈረሰ ጀብሃ እንዳተጣበቅኩም ንፕረዝደንት ኢሳያስ እተሓትዎ ብኻልእ ኣብ ውሽጢ ተጋደልቲ ህ.ግ.ሓ.ኤ ዝገብሮ ዝነበረ ገበናት ብምውጻእ ዘይትኹንንዎ። ጉዳይ መንካዕ፣ ጉዳይ ቀምሽ ውሽጢ ውድብ ኢ.ማ.ሰ፣ ጉዳይ ኣብ ሓለዎ ሰውራ ዝተውሓቱ ገንሸል ናጽነት፣ ጉዳይ ሰላምን ዲሞክራሲን ፣ልዕልነት ሕጊ ፣ጉዳይ ምዕፋን ዲሞክራሲ እንዳውግእኹም ዘይተወግዝዎ። ኣነ ክሓስቦ ከለኹ ናብ ዘይኮነ ኣፈት እንዳኸደኩም ጉልባብ ምሃብ እዩ ዝመሰለኒ።

5. ብነፃነት ኤርትራ መን ተጠቂሙ ዝብል፤ ጸሓፊይ ዘቐመጥዎ ምዕራባዊያን ሓይልታት ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ ፕረዝደንት ኢሳያስን ሰዓብቱን ተጠቂሞም ዝብል ትንታነ እዮም ሂበሙሉ። እዚ ድማ ካብ ኣጀማምራ ጽሑፎም እዩ ተንጸባሪቁ፤ ኮይኑ ግን ጥቅሚ ምዕራባውያን ኣብ ኣፍሪቃ ናይ ነዊሕን ሓጺርን ክኸውን ይኸእል እዩ ። ኣብ ናጽነት ኤርትራ ምዕራባውያን ተጠቂሞም ክበሃሉ እንተኾይዮም ሓዲ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ርግኣት ህዝብታት ዝዘርግ ሓይሊ ኣብ ኤርትራ ምቕማጡን ከም ኣገላልፃ ሓድሓዲ ተንተንቲ ፖለቲካ ዝውውር መሳርሒ ኩናት ኣብ መሰመር ቀይሕ ባሕሪ ዘካይድ ልኡኽ ሰብ (Hench man) ምስ ፕረዝደንት ኢሳያስ ክነተሓሕዙ እንተኾና ጥራሕ እዩ*14 ። ምክንያቱ ጉዳይ ዙሉል ኩናት ቅድሚ ናጽነት ኤርትራ ስለዘብቀዐ ብዙሕ ባይታ ዝወሃቦ ኮይኑ ኣይስመዐንን። ኣብ ውድቀቱ ግን ኣበርክቶ ኣይነበርን ማለት ኣይኮንን።

13. ዳን ኮኔል ትርጉም ትግርኛ ገጽ 160
14. ጋዜጣ ሪፖርተር እንግሊዘኛ ሕታም 2008

ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ ድማ ምስ ህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ዝነበሮ ረኽቢ እቲ ተራ ፖለቲካዊ ዝምንድናን ወሳኔ ወታሃደራዊ ምትሕግጋዝን ጥራሕ እንበር፣ ኣብ መትከል ዘይራኽቡን ስልቲ ቃልሶም ድማ ነንበይኑን ውድባት እዮም ነይሮም*¹⁵ ። ኣብ መስርሕ ቃልሲ ድማ መትከልን ስልቲ ቃልሲን እንተዘይኮኑ ዕጥቅን በዚሒ ሰብን ክዕወት ኣይረኣናን። ከምኡ ተዝኸውን ብመዳይ ኤርትራ ጀብሃ ኣብ ሓፂር እዋን ምተዓወተት፣ ብወገን ኢትዮጵያ ድማ ኢሂአፓ ብቁልጡፍ ምተዓወተት። ኣብ ምውዳቅ ደርጊ ብኸልቲኡ መዳይ ዝግበር ዝነበረ ምትሕግጋዝ ግን ንኹሎም ጠቂምዎም እዩ ። ካልእ ን ህ.ወ.ሓ.ት ከም ጥቅሚ ክንሪኣለም እንተኾና ምስ ቡዙሓት ውድባትን ደርግን ዘጓንጸም ዝነበረ ንሕቶ መሰል ኤርትራ መረገጺኡም ምላሽ ብምርካብን ኤርትራን ኤትዮጵያን ብስም ባሕሪ ዝግብራኡ ዝነበረ ሂደወት ደው ምባሉን እዩ። እዚ ድማ ጥቅሙ ንኤርትራውያን እውን እዩ።

ካልእ ንፕረዝደንት ኢሳያስን ስዓብቱን ጥራሕ ዝተውሃበ ጥቅሚ ናጽነት ህዝቢ ኤርትራ ብኸልተ ነገር ፈሊና ከም ዝስዕብ እንተረኣናዮ ጽቡቅ ይመስለኒ

- ንናጽነት ዝተገበረ ቃልሲን ዝተረኽበ ውጺኢትን
- ድሕሪ ናጽነት ኣብ ምቛም ሲቪል ምምሕዳርን ምስፋን ሰላምን ዲሞክራሲን

ንዓይ እቲ ሓቂ ኢላ ዝኣመኖ መግዛእቲ ጣልያን ፣ መግዛእቲ እንግሊዝ ፣ ሕውስዎስ ድልየት ማሕበራት ኤርትራ፣ ፊደረሽን ኤርትራ ፣ ምፍራስ ፊደረሽን፣ ሓጎጽጎጽ ሰውራ ኤርትራ ብኸፍልታት ጀብሃ ፣ ሓሊፉ ህዝቢ ኤርትራ ብዲሞክራሲ ይኹን ብኢ-ዲሞክራሲ ኣብ ህ.ግ.ሓ.ኤ ተጠርኒፉ ናይ ናጽነት ባህጉን ድልየቱን ናብ ዓወት ምብጽሑ፣ ንፕረዝደንት ኢሳያስ ጥራሕ እዩ ጠቂሙ ክንብል ኣየኸአለናን። ህዝቢ ኤርትራ ልዕሊ 30 ዓመት ሂደወት እዩ ዝግበር ነይሩ። ብዝተረኽበ ናጽነት እዚ ናይ ደም ግብሪ ምብቃዕ ብሓቂ ዓብይ ጠቕምን ዓወትን እዩ ረኺቡ ይብል። እቲ ክሳብ ጽባሕ ናጽነት ዝነበረ ከይዲ ቃልሲ ኣብ ውሽጢ ዝነበረ ኣካይዳ ንጎረ ገዲፍካ ሕቶ ይግበእኒ ስለ ዝተመለሰ ሓደ ተዛረብ ሓደ ጸሓፊ ምዕራፉ ወዲኡ እዩ።

ብድሕሪ ናጽነት ግን ኤርትራ ዘድልዩ ዝነበረ መንግስቲ ሲቪል መንግስቲ ኮይኑ ብሕገ-መንግስቲ ዝምራሕ ፣ ልዕልነት ሕጊ ዘረጋግጽ ፣ ሰላምን ዲሞክራሲን ዘስፍን ፣ ትልምን በጀትን ብዕሊ ኣውጺኡ ገምጋምን ክትትልን ዝገብር ፣ ፖሊሲ ወጻኢ ጉዳያቱ ኣብ ጥቅሚ ሃገር ምርኩስ ዝገበረን ካብ ተጸብኡ ነጻ ዝኾነን ፣ ኣማራጺ ፖሊሲታት ዘምጸኡ ተቐወምቲ ውድባት ባይታ ዝህብ ኣመራርሓ ዘለዎ መንግስቲ የድልዩ ነይሩ። ፕረዝደንት ኢሳያስ ግን ልክዕ ኣበረኻ ከምዘሎ እዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቀሱ ንጎረ ገዲፉ ብበረኽኛ ምሕደራ ይኸይድ ኣሎ ።

ኣብዚ ጉዳይ ምኽንያቱ ንዓይ ግልጺ እዩ ዓቕሚ ዝንእሶ ሰብ ዓብይ ስልጣን ክሕዝ እንከሎ ንዝመጸ ሕቶታት ብዴክታቲቲዊ ኣካይዳ እዩ ዝምልሶ ፡ ፕረዝደንት ኢሳያስ እውን ካብ በረኽኛ ኣተሓሳስባ ወጽዮ ክሰርሕ ዝኸእል ዓቕምን ብቕዓት የብሉን። ስልጣን ሒዘዎ ኣሎ ኣብ መጀመርታ ናጽነት ንዝመጸ ሕቶታት ምጽዳቕ ሕገ-መንግስቲ /ቕዋም ኤርትራ/ ፣ምክያድ ፕረዝዳንታዊ መረጻ፣ ምትእትታው ተቓዋሚ ውድባትን ካልኣትን ዝቕልብሱሉ መንገዲ ብዳክታተራዊ ምሕደራ ገይሩ እታ እንኮ ልምዱ ዝነበረት ኩናት ምፍጣር እዩ ነይርዎ። ገይርዎ ድማ *16 ብዛ ሰብብ እዚኣ ክሳብ ሕጂ ኣይ ሰላም ኣይ ኩናት ኢና ዘለና ብምባል ኩሎም ሕቶታት ህዝቢ ኤርትራ ዓፊንዎም ይርከብ ሓደ ቆልዓ ተወሊዱ ንእስነቱ ክሳብ ዝሓልፍ ኣብ ድፋዕን በረኽን ኣብልይዎ ብዋጋ ቃልሲ ኣብ ሰላም ተጣሊዑ ። ጥቕሚ ህዝቢ ኤርትራ እውን እንበኣር ኣብዚ እዩ ተሓዲጉ ዝርከብ እንበር ኣብ ቃልሲ ኣይኮነን ተሓዲጉ፣ ወይ እውን ህዝቢ ኤርትራ ሰውርኡ ዘይኮነ ተጨውዮስ ልዕልነት ሕጉ ዲሞክራሲኡን ሰላሙን ምዕባሌኡን እዩ ተጨውዮ።

፬

ጸሓፊይ ኣብ ቁፅሪ ኣረባዕተ ዝተንተንዎ ነገር ብሓንቲ ንዓይ እውን ዝመሰጠኑኒ ብሩስያዊ **ፖዝነር ቭላዲሚር ዝተዘረበት** ሃገርይ ኣበይ ክትበጽሕ ትኸእል ከምዝነበረት ግምት ኣሎኒ ብኸውን ወይ ብጭቡጥ ኣበይ ከምዘላ ኸኣ እፈልጥ እየ ኣብ ምንጎ እቲ ክትበጽሖ ትኸእል ዝነበረትን እቲ ብኸውንነት ዘላቶን ዘሎ ገፊሕ ፍልልይ የሕዝነኒ እዮም ኢሎም ጀሚሮም። ንኹሉ ኤርትራዊ እተሕዝኖ ነጥቢ እውን እዚኣ እያ ኣስዲባም ስለ ኤርትራ ዘሎ ህልው ኩነታት ክገልጹ እንከለዉ እውን እቲ ዘሎ ሓቂ እዮም ኣቐሚጦም። ከም ኣብ ኣገላልጻ ጸሓፊይ ዝተጠቀሰ ኣነ እውን ህዝቢ ኤርትራ ህርኩት ጽዒሩ ዝበልዕን ዘለዎኦ ውሑዳት ባህርያዊ ጸጋታት ኣብ ግምት ኣእትዮ ክብልጽግ ሃለኸለኸ ዝብል ኣብ ስራሕ ዕውት ዝነበረ ህዝቢ እዩ ነይሩ። መንግስቲ ኢሳያስ ነዚ ጸጋን ዓቕምን ኣብ ክንዲ ናብ ስራሕ ዘዋፍሮ ባይታ ኣስኢኑ ነዚ ሓይሊ ናብ ዘይተደለየ ጉዳድ ዕስክርና ብምእታውን 21 ዓመት ኣብ ስንፍላል ኣቐሚጡ ሃገር ክትበጽሖ ዝግበኣ ካብ ምብጻሕ መኻልፍ ኮይንዎ ይርከብ ።

ኣብዚ ከይተደረተ እውን ተናኻሳይ ፖሊሲ ወጻኢ ጉዳይዮ ካብ ጎረባብታ ሓሊፉ ካብ ኩለን ሃገራት ዓለምና ፈልይዎ ይርከብ።

እዚ ነገር እዚ መሪርዎም ዝወጹ መንእሰያት ኤርትራ ዝረኽቡዎ ዘለዉ ደራዕን መከራን ጽብትን ኣነ ዝገልጹሉ ቃላት ስለ ዘይብለይ ብድፉኑ ራህዎ ይፍጠረልኩም ይፍጠረልና ጥራሕ እየ ክብል።

ኣብ ቁጽሪ ኣርባዕተ ዝተተንተነ ነገር ምስ ጸሓፊ ዘይሰማመዑ ነገር ግን ኢሳያስ እዚ ግፍዒ እዚ ኣብ ኤርትራ ንምንታይ የውርድ ኣሎ ዝብል ኮይኑ፣ ከም ኣገላልጻ ጸሓፊ ፕረዝዳንት ኢሳያስን ተኸተልቱን መቐቆሎም ተጋሩ ኮይኖም ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ጽልእን ቅርሕንትን ዘለዎም ብምኽንያት እንታይነቱ ዘይተመርመረ ንህዝብና ብዘጥቕዕ መልክዕ ኣዋፊርቲ ትግራይ ትግርኛ ክኾኑ ዝመረጹ እዮም ዝብል ምስ ኣቀመጡ፣ ናብ መቐቆል ሰበሰልጣን ህ.ግ.ሓ.ኤ ን ህ.ግ.ደ.ፍን ብምእታው ዝተኣሰሩን ዝተቀንጸሉን ኩሉም ውጽኣት ኤርትራዊያን ከምዝኾኑን ብመንግስቲ ኢሳያስ ዝተኣሰሩ ወይ ዝተቀንጸሉን ብትውልዶም ተጋሩ ዝኾኑ ኤርትራውያን የለዉን ክብሉ ምስ ገለጹ ኣገዳሲ ትዕዛብቲ እዩ ብምባል ሰብ ኣቓልቦ ክህበላ ገይርም ኣለዉ። ካብ ምንታይ ዝመጸ ሓበሬታ እዩ እዚ? ሓደ ሕቶ ኮይኑ ውጽኢ ኤርትራዊ ዝበሃል ከበየናይ መቐቆላዊ ሓረግ ዝውለድ እዩ ዘይውጽኢ ኤርትራዊ ዝበሃልኩ ካበየናይ ሓረግ ዝውለድ እዩ? ኣንብብቲ እዘን ክልተ ሕቶ ኣነውን ዝያዳ ኣቓልቦ ክትገብርሉ ይደሊ እዩ።

ግን ጸሓፊ እዚ ክተብሉ እንከለኹም ኣብ ኤርትራ ዘሎ ፖሊሲ ህንጻት ሕብረተሰብ እንታይ ይመስል ኢልኩም ብትኸክል መረሚርክምዎ ዲኹም? ኣነ ከም ዝመስለኒ ኣብዚ ቡዙሕ ኣይደፋእኹምሉን ወይ እውን ዓዲ ኣርሒቅኩም ግዲ ኮንኩምስ ኣተሰመዐኩምን ማለት እዩ። ፕረዝዳንት ኢሳያስ ናይ እኮይ ተግባራቱ ቀንዲ ምኽንያት ምትግባር ትግራይ ትግሪኛ እንተዝኸውን ኣብ መንጎ ህዝቢታት ትግራይን ኤርትራን ዝግበር ዘሎ ናይ ምጽላእ ዘመተ እንታይ ኣድለየ? ጸሓፊ ኣየሰተብሃልኩምሉን ዲኹም? ወዮ ደኣ ንሰኹም እውን ብኸልእ መልክዕ ናይ ጽልኢ ዘመተ ሓዘኩም ስለዝጸሓፍኩም እንበር፣ ፕረዝዳንት ኢሳያስን ንህዝቢ ኤርትራ ኣብ ተጻብኦ ዝተመስረት ቅዲ ህንጻት ሕብረተሰብ እዩ ዝጥቀም ዘሎ *17 ። ብቀሊሉ ንምርዳእ ሚድያ ኤርትራ እስከ ንርኣዮ እንታይ እዩ ዘሕልፍ? ብዘኾነ ኢሳያስ ትግራይ ትግርኛ እንተዘድልዮ ነይሩ ኣብ መንጎ ትግራዊያን ኤርትራውን ልዩብ ርክብ ክህሉ ምገባር፣ ታሪኽ ኤርትራ ኣይመዛበዐን፣ ኣብ ልዕሊ ብሄር ብሄረሰባት ኣፈላላይ ኣይምፈጠረን፣ ኣብ ትግራይ ንዝግበር ምንቅስቃስ ተቃዋሚ ውድባት ፈጠሩ ሰላም ኣይምዘረገን፣ ኣብ እዋን ኩናት ኢትዮ-ኤርትራ ከተማ ብኸተማኦ ካብ ገጽ ምድሪ ከጥፈኦ ኣይምተንቀሳቀሰን፣ ስለዚ ጸሓፊ ካልእ ኣጀንዳ ድኣ እንተልዩኩም እንበር ንኢሳያስ ኣብ ኤርትራ ዝገብሮ ዘሎ ገበናት ዝሕተተሉ ሓሳብ ንጎረ ገዲፍኩም ካልእ ሓሳብ ኣልዒልኩም ህዝቢ ክተደናግሩ ኣይትሕሰቡ።

ጸሓፊ ቀጺሎም ክትንትኑ እንከለዉ ድሕሪ እዚ ነጻነት ተባሂሉ ዝጽዋዕ ኩነታት ኤርትራ ንቅድሚት ኣይሰጎመትን ጥራሕ ዘኮነስ ንድሕሪት ተመሊሳ ጎረባብታ እኳ ገዲፈናኣ ዓብየን ብምባል ካብ ሃገረ ኢትዮጵያ ንትግራይ ብምጥቃስ ቅድም ክብል ዋላ ሓንቲ ዘመናዊ ምዕባላ ከምዘይነበራን ሓዚ ግን ኣብ

ዓብይ ዕብየት ከምትርከብን ምዕባሌኣ ከም ዘሓጎሶም ጠቂሶም ኤርትራ ንምንታይ ዘይማዕበለት እሞ ድማ ብተጋሩ እንዳተገዛአት ዝብል ዘገርም ሕቶ ሓቲቶም ይርከቡ።

ኣብዚ ከንብቦ እንከለኹ ብምግራም ዘኣክል ታሪኽ ሂወት ጸሓፊይ ክፍትሽ ገርኒ እዩ። ከምቲ ዝበልዎ ትግራይ ምምዕባላ ዘሓጎሶ እዩ ግን ትግራይ ትምዕብለሉ ዘላ ከምቲ ንሰኹም ብዓለትን ብዘርእን ብሃይማኖትን ተላዕጢጥኩም ኣብ ዝተፈላለዩ ግዜ ዝተፈላለዩ ኣጃንዳ/ ሕዝቡም እንዳመጸእኹም ህዝቢ ክትርብኹን ክተዳናግሩን እትገብርዎ ምንቅሰቃሳት ሒዞም ዝመጹ ኣካላት ንነኒ ብምገዳፍ፤ ዝተፈጠረላ ዕድል ስለዝተጠቀመት እያ ትዓቢ ዘላ ። እንተነኣስ ሰላም ኣለዎ፣ ከም ኤርትራ መንእሰይ ጉዳይ ዕሰክርና የቡሉን፣ ኣብ ፈቆዶ ገጠራትን ክተማታትን ተጸብዮም ዝሕዙን መንቀሳቀሲ ዝጥይቁን ወታሃደራዊ ፖሊዴስ የብላን፣ ህዝባ ጥራሕ ዘይኮነስ ዕቁባ ሓቲቱ ዝኣተወ ኤርትራዊ እውን ከምድላዩ ናይ ምትሕልላፍ ናይ ምንጋድ መሰል እትህብያ፣ ኣብ እዋን ደርጊ ዋላ ሓንቲ ዩንቨርሲቲ ዘይነበራ ስለስተ ዓባይቲ ዩንቨርሲቲታትን ልዕሊ ዕሰራ ኮሌጃትን ሒዞ ኣይኮንንዶ ንህዝባ ንዕቁባ ሓቲቱ ዝመጸ ኤርትራዊ እውን ክተምህር ስለዝኻኣልት እያ ማዕቢላ።

ኤርትራ ድማ ብኣንጻሩ እቲ ናይ ለውጢ ዝበሃል ሓይሊ ተገዲዶ ኣብ ፈቆዶ በረኻታትን ጎዳጉዲን ስለ ዝውዕል ዘሎ ናይ ምዝዋርን ምትሕልላፍን መሰል ስለዝተኸልኦ ሰራሕ ክበልዕ ስለዘይከኣለ መንግስታዊ ንጹር መደባትን ፋይናንሳዊ ትርጉሙ በጀትን ስለዘይብላ ካብ ዓለም ዝተገለለ ናይ ወጻኢ ፖሊሲታት ስለዘለዎ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ዘራጊ ሓይሊ ስለዘመሓድራ እያ ዘይማዕበለት።

ስለዚ ትግራይ ዝማዕበለትሉ ኤርትራ ንድሕሪት ዝተመለሰትሉ ፕረዝዳንት ኢሳያስን ሰዓብቱን ተጋሩ ስለዝኾኑ ዘይኮነስ ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝገለጽክዎ ፕረዝዳንት ኢሳያስ ካብ በረኻ ምስ ኣተወ ናብ ሲቪል ምምሕዳር ክኣቱ ዓቕምን ብቅዓትን ስለ ዝሰኣነን ዓቕምን ብቅዓትን ዘለዎም ኣካላት ክሓትዎ እንከለዉ ድማ ስልጣን ስለ ዘመቀሮን፣ ኣመጸጽኣኡ ስለዝዓቀቦን ፣ኣብ ክንዲ ብሰናይ ዝመልሶ ብምዕፋን ስለ ዝመለሶ እዩ። ከም ኣገላልጻ ኮሌን ኣብ wounded nation ዝብል መጽሓፍ በረኽት ሃብተስለሳ ዶ/ር (ኣብ ጦርነት ካብ ምዕዋት ንላዕሊ ኣብ ሰላም ምዕዋት ይኸብድ)*¹⁸ ዝበሎ፣ ኢሳያስ ሕጽር ብዝበለ ቃል ኣብ ሰላም ክዕወት ስለዘይከኣለ እዩ ኤርትራ ክትምዕብልን ሰላም ክተረክብን ዘይከኣለት።

ጸሓፊይ ቀዲሎም ዘቋማጥዕዎ ነጥቢ ድማ ሃገርና ንምንታይ እዚ ጸገም ይወርዳ ኣሎ ንዝብል ሕቶ ኤርትራ ነጻን ልኡላዊት ሃገርን ኣይኮነትን ብምባል እቲ ብደም ደቃ ዘረጋገጸቶ ነጻነትን ብሪፈረንደም ዝዓተረቶ ልኡላውነትን ክብርን ብብርዖም ቀንጢጦም ይርከቡ። ነዚ ድፍረቶም ምስ ኣብ ላዕሊ ዝጠቐስዎ ናይ ምዕራባውያን ድልየት ኤርትራ ንዝተወሰነ ግዜ ጥራሕ ተፈልፆ ክትጸንሕን ደሓር በታቲንካ

ክትጠፍእን ዝብል ናይ ቀዘውዘው ሓሳብም የተሓሕዝዎም፤ ኤርትራ ሓዚ ልክዕ ከም ፊደረሽን ኣብ መሰጋገሪ ናብ ፍጹም ምጽንባር መድርኽ እያ ዘላ ይብሉ።

እዚ ንዓይ ስማዕ ልማዕ ኢልካ ኣብ ህዝቢ ኤርትራ ብዘም ጸሓፊይ ዝግበር ዘሎ ክሕደት እዩ። ካብ ፕረዝዳንት ኢሳያስ ዝገደዱ ሕማቕን ተላባዓይን ሓሳብ ሕዘም ኮሓሊ መሲሎም መንቆሪ እሞ ድማ ዓብይ ናይ ታሪኽን ናይ ፖለቲካን ሙሁር ኤርትራ ልኡላዊት ሃገር ኣይኮነትን ኢሎም ብድፍረት ክሃረቡ ኣብቲ ኣኼባ ዝነበርኩም ተመያይጥትን ተዓዘብትን ኢንታይ መልሲ ህብክምዎም እንድዒ ንዓይ ግን ክሕደት እዩ። ብዝኾነ ኤርትራ ኣብ ውድብ ሓብራት ሃገራት ልኡላዊት ሃገር ተባሂላ ዝተመዝገበትን ባንዴራ ኣዘንብልበልን ዘይከማኹም ንድሕራት ዘየዝለቁ ዘይከም ፕረዝዳንት ኢሳያስ ሰላም ዘይጨወዩን ደሞም ገቢሮም ዘቆምዎ ክብርትን ልእልትን ትሸዓተ ብሄራት ዝነበሩላ ሃገር እያ ።

ጸሓፊይ ቀጺሎም መደባት ትግራይ ትግርኛ ይፍጸም ከምዘሎ ድማ እዚ ሓዚ ኣብ ኤርትራ ዝግበር ዘሎ ግፍዕታትን ዓፈናን ምጽናት መንእሰያትን ሞራልን መንፈስን ህዝቢ ኤርትራ ቀቲልካ ደሓር ርእሱ ምስ ኣድነን ናብ ኢትዮጵያ ምሕዋስ ስለዝተደለየ እዩ ዝብል ኮይኑ፤ ብሓጺር ስነምግባር ትግራይ ትግርኛ እንበኣር ኤርትራ ብህዝባ ዝተጸልኦት ንኹትኩውን ዝግድድ ኢዩ፤ ብድሕሪዚ ርአዎንዶ ትግራይ ማዕቢላስ ኣባይ በጺሓ እናህልኩም ምስ ትግራይ ምሕዋስ ይሓሸና ንኹብል ኢዩ እቲ ውጥንን ትጽቢትን ይብሉ።

ኣስዒቦም ናብ ኢትዮጵያ ኣትዮም ድማ ጥቅልል ብዝበለ መልክዑ ብዛዕባ ዓንቀጽ 39 ኣብ ሕገ-መንግሥቲ ኢትዮጵያ ብምጥቃስ ህዝባዊ ወያነ ሓርነት ትግራይ ንትግራይ ትግርኛ ዝጥዕም ነገር ብስም መስል ብሄር ብሄረሰባት ክሳብ ምግንጻል ዝብል ንኹሉ ብሄርን ህዝብን እንዳእመነ ይሰርሓሉን እንዳሰርሓሉ ጸኒሑ ኣሎን ዝብል ሓሳብ ምስገለጹ፤ ብኣውራኡ እቲ ውድብ ይኹን ገለ ኣባላቱ ትግራይ ምግንጻል ከም ናይ መወዳእታ ኣማራጺ ዓቁራማ ዘለዉ ተኸእሎ እያ ኢሎም ይጠቅሱ።

ጸሓፊይ ናብ ኤርትራ ተመሊሶም ገለ ምስ ወያነ ክሰዳዊ ዝምደና ዝሓዛ ውድባት ኤርትራ እውን መስል ብሔር ብሔረሰባት ክሳብ ምግንጻል ዝብል ሓሳብ ተቀቢላን ቀንዲ መለለይት ከምዝገበረኣ ሓቢሮም፤ እዛ ሓሳብ እዚኣ ድማ ቀንዲ ናይ ትግራይ ትግርኛ መገልገሊት እያ ኢሎም ህላወ ኤርትራ ኣብ ሕጂ ኮይኖም ቀዘውዘው ዝተማልኦ ሕልሚ ሓሊሞምሉ ኣለዉ ።

ግርም ኣማቲ መጻኢይ ህዝብታት ኤርትራን ትግራይን ክብሎም ንዘም ጸሓፊይ። ብመሰረቱ እባ እዘም ፕረዝዳንት ኢሳያስን ሰዓብቱን ከምኡ ድማ ወያነን እትብልዎም ሰባት ከም ኩሉ ሰብ ኣብ ከይዲ ሂይወት ዘጋጥሞም ጸገማትን ብደሆታትን እንዳማዕበልዎ ዝመጹ ዓቕሚ እንተዘይኮይኑ ካብ መጀመርያ ሓዘሞ

ዝተበገሱ ሓንቲ ዕላማ ጥራሕ እዮም ከተግብሩ ዝንቀሳቀሱ ዲኹም ትብሉ ዘለኹም ? ነቲ መርተዖኹም ብምንታይ ኢኹም ከተድግፍዎ?

ኢሳያስ ናብ ተ.ሓ.ኤ ክኣቱ እንከሎስ ኣጀንዳ ትግራይ ትግርኛ ሓዙ ኣትዩ ክትብሉ እንከለኹም ንኢሳያስ ከም ሓደ ብሰማይ ዝተልኣኹ ሃዋርያ ወይ እውን ነብይ ገርኩምዶ ኣይቆጸርኩምን ? እዚ ኩሉ ዓመተት ነዛ ኣጀንዳ እዚኣ ከተግብር እንድሕር ይንቀሳቀስ ሃልዩ ብጣዕሚ ዘገርም ፍጡር እዩ ማለት እዩ። ሓደ ናይ ፖለቲካዊ ሓሳብ እኮ ኣብ ኤሌትስ /መቐጸጸልቲ/ ሓይልታት ዝኣቱን ዝጥቀሙሉን ኣዝዩ ብዙሕ ሰብ ዝስዕቦ እሞ ዝተዓፈነ ሓሳብ እንተኾይኑ እዩ። ሓሳብ ትግራይ ትግርኛ ከዓ ኣብ ግዜ እንግሊዝ ብዝነበሩ ኣቦታት ንዝተወሰነ ግዜ ጥራሕ ተንጸባሪቁ ዝጠፍኡን ብተጋሩ ፍጹም ዘይድግፍን ሓሳብ እዩ። ምኽንያቱ ተጋሩ ከምቲ ንሱኹም እትገልጹዎም ኣብ ሓንቲ ንእሽቶ ሜሬት ተወሲኖም ዘይኮኑ ክተርፉ ዝደልዩስ ምስ ካልእ ህዝቢ ኢትዮጵያ ተሰማሚዖም ብምንባር ዓቕሚ ሃገርም ከዕብዩ እዮም ዝደልዩ ፤ ከምኡ እውን ተቃላሲቲ ህ.ወ.ሓ.ት ካብ መጀመርያ ጀሚሩ ናብ ቃልሲ ክኣትዉ እንከለዉ ሓዞም ዝተበገሱ ዕላማ እቲ ንሱኹም እትገልጹዎ ዘለኹም ሓሳብ ኣይኮነን፤ ዋላ ሕጂ እውን እንተኾነ እዚ ነገር እዚ ብጥቃኡም ዝሓልፍ ኣይኮነን፤ ምኽንያቱ ሓደ ንህዝቢ ዝመርሕ ሓይሊ ናይ ነዊሕ ይኹን ሓጺር ፕሮግራሙ ብጋህዲ ይኹን ብስውር መልክዕ ኣብቲ ሕብረተሰብ ክሰርጽ ይግበር እሞ ቁሩብ ኣብቲ ህዝቢ ዝንብብ ሰሚዒት ይህሉ እዩ። ኣብ ተጋሩ ግን እዚ ሰምዒት ትግራይ ትግርኛ ኣይኮነንዶ ከንጸባሪቁ ብሕልፊ ኣብቲ መንእሰይ ወለዶ፤ ኤርትራ እትበሃል ሃገር እውን ኣካል ኢትዮጵያ ምንባራ ናብ ምርሳዕ ገጹ በጺሑ እዩ። እዚ ድማ ናይቲ ውድብ ሓሳብ ኣብ ትግራይ ትግርኛ ዝኾነ ይኹን ቆላሓታ ከምዘይብሉ የመላኽት እዩ።

ካልእ ምስዚ ክጠቕሶ ዝደሊ ነገር ድማ ኢሳያስ ኣብቲ ፈለማ ምምስራት ህ.ወ.ሓ.ት ሓደ ግዜ ምስ ኢሃአፓ ሓደ ግዜ ምስ ህ.ወ.ሓ.ት ገልበጥበጥ እንዳበለ ኢሃአፓ ንሓንቲ መዓልቲ ብዛዕባ ነጻነት ኤረትራ ዘለዎ መርገጺ ከይነጸርት ሙሉእ ቡሉእ ክተጠፍኦ እንከላ ህ.ወ.ሓ.ት ኣብ ሕቶ መሰል ኤረትራ ንጸር መርገጺ እዮም ሓዞም ቀጺሎም*¹⁹ በዚ ሰብብ እዚ ምስ ቡዙሓት ውድባትን ውለቀሰባትን ኣጓኒጽዎም እዩ።

ብዛዕባ መሰል ብሄር ብሄረሰባት ክሳብ ምግንጻል ዝበልክምዎ ኣብ ኢትዮጵያ ምስቶም ዝሓለፉ ስርዓታትን ምስ ዝነበረ ብርኪ ሰልጣነ ፖለቲካን ኣመዛዚንካ ክረኦ እንከሎ ጽቡቕ ገይሩ ንስመረት ህዝብታት ስለ ዘገልገለን ህዝብታት ብምዕረ ክረኣዩ ስለ ዝገበረን ዕውት ምኻኑ ኣሚንኩም ብዙሕ ተዘይተዛረብኩሙሉ ጽቡቕ እዩ። ኣብ ኤርትራ እንተመጺእኹም ግን ብዙሕ ክበሃል ይኽእል እዩ ሓደ ዓብይ ነገር እዚን

19. ብስራት ኣማረ ፍኖተ ገድል

እትብልዎን ዘለኹም ውድባት ከመይ ዝበላ እየን ? ብዘይካ ውሑዳት ውድባት ካልኣት እቲ ናትኩም ናይ ጀብሃ ኣተሓሳስባ ዝሓቁፋን ነቲ ናይ ለውጢ ሓይሊ መንእሰይ ዘይሓቁፋን ውድባት ኮይነን፣ ክሳብ እዚ ሰዓት እዚ ቡብእዎኑ መትከለን ዝቀያይራ ብዘባውነት ዝተተብተባ ዓለታውንነት ዘነጸባርቃ ኣብ ሱሳታት ዝነበረ ቁሰለን እንዳተኻሰሐ ምሕዋይ ዝአበየን ግዳይ ስርዓት ህ.ግ.ደ.ፍ እየን።

ህ.ወ.ሓ.ት ብስም መሰል ብሄር ብሄረሰባት ክሳብ ምግንጻል ኤርትራ ንምበታን ክጥቀም እንተዝደሊ ግን ካብ ኣብ ኣዋን ሪፈረንደም ዝነበረ እዋን ዝጥዕም ዝይ ኣይነበሮን። ሽዑ እቲ ብብረታዊ ቃልሲ ዝተረኸበ ዓወት ብድምጺ ህዝቢ ምርግጋጽን ልኡላውነት ኤርትራ ኣብ ውዱብ ሑብራት ሃገራት ተቀባልነት ንምርካብ ዝተገበረ ወሳኛይ ጉዕዞ ስለ ዝነበረ ህዝቢ ይእመን ኣይእመን ምተፈተነ ነይሩ።

መሰል ብሄር ብሄረሰባት ክሳብ ምግንጻል ኣብ ኤርትራ ይስርሕዶ ጥሙር ሃገራዊ ራኢ የምጽእዶ እንተልና ግን ኣነውን ከማኹም ጥርጣረ ኣለኒ። ከም ሓቂ ግን ብሄራት ባዕልን ዝውንነኦ መሰል ምሃብ ዘመናዊ ዲሞክራሲያዊ ኣተሓሳስባ እዩ ። ኣነ ዝሰማመዑ ነገር እንተልዩ ኣብ ኤርትራ ብሄር ብሄረሰባት ኣብ ትሕቲ ጽላል ሓደ ሃገራዊ ስሚዕትን ጥርናፊን፣ ባዕልን ንባዕልን ክመሓደራ ዕድል መሃብ ኮይኑ ኣሃዳዊ መንግስቲ ገዲፍካ ፈደራላዊ መንግስቲ ምቋም እዩ። ኣብዚ ግን እዘን ብሄር ብሄረሰባት ከባብን መበቆልን መሰረት ዝገበረ መሰል ካልኣት ብሄራት ብማዕረ ኣብ ከባቢኡ ዘተኣናግድ ቅርጺ ምምሕዳር እንበር፣ ከባብን መበቆልን መሰረት ዝገበረ ናይ ፖለቲካ ውድብ ከተኣታትዎ የብለንን እዩ ዝብል። ምክንያቱ እዚ ቢታናይ ዝኾነ ስሚዒት ስለዝፈጥር እቲ ክሳብ ምግንጻል ዝብል እውን መሰል ካልእ ብሄራት ስለ ዘሕድግን ንዓመታት ካልኣት ብሄራት እውን ደምም ዝገበርሉ መሬት ስለ ዘስእንን ናብ ምኹሳሕ ገጹ ስለ ዘዘንብልን ኣብ ኤርትራ ሓደጋኡ ዝበዝሕ ሓሳብ እዩ ዘለኒ።

፩

ጸሓፊይ ኣብ ሓምሻይ ቁጽሪ ዝተንተንዎ ድማ ትርጉም ዓደ'ቦ እንታይ ማለት ምኻኑ ከረድኡ ብዙሕ ጸሓፊም እዮም ። ብሚኢታዊ ዝተቀመጠ ኣሃዳዊ መረዳእታ እውን ኣብ መንጎ ገባርን ፖለቲከኛን ኤርትራዊ ፣ ኣብ መንጎ ኤሬትራውያንን ተጋሩን ዘሎ ኣፈላላይ ትርጉም ዓደ'ቦ ናይ ኣለምሰገድ ኣባይ ዝደረሰ መጽሓፍ ብምጥቃስ ከርኢዩና ፈቲነም ኣለዉ። ጥቕልል ብዝበለ መልክዑ ግን ዓደ'ቦነት ማለት ቃል ብቃሉ ክትርጎም እንከሎ ወይ ብልምዳዊ ትሕዘትኡ ኣቡሓጎታትካ ኣቦኻን ባዕልኻን እተወለድካሉ ቦታ ክኸውን እንከሎ ብ ሰነ-ፖለቲካ ግን ዓደ'ቦ ንሓደ ውሱን ቦታ ወይ ዓዲ ጥራሕ ዘይኮነ ዝውክልስ ንሓደ ልሉይ ፖለቲካውን ባህላውን ማሕበራውን ትሕዝቶ ዘለዎ ህዝቢ እዩ ዝውክል ኢሎም የቀምጥዎ።

ብልክዕ ድማ ዓደ'ቦነት ብቲ ዘቀመጥዎ መልክዕ እዩ ዝግለጽ እኳ እንተዘይበልኩ ክረዳደአሉ ግን ይኸአል እዩ።

ኮይኑ ግን ኣብዚ ትንታነ እዚ ብዛዕባ ኣብ 40ታት ዝነበረ ትርጉም ዓደ'ቦነት ኣብ ኤርትራ ክገልጹ እንከለው ብቲ እዎን እቲ ኤርትራ ንኤርትራውያን ዝብል ዝነበረ ማሕበር፤ ኤርትራ ክብሉ እንከለው ብፍላይ ኣብቲ ፈለማ መድረኻት ትግራይ ትግሪኛ /ኣልወሃ ምላሽ/ ማለቶም እዩ ዝነበረ ስለዚ ብተግባርሲ ዓደ'ቦና ትግራይ ትግሪኛ እያ ይብሉ ነይሮም ማለት እዩ ይብሉ ።

ኣነ ኣብዚ ዘይቅበሎ ነገር ማሕበር ኤርትራ ንኤርትራውያን ኣብ ፈለማ መድረኻት እንበር ክሳብ መወዳእታ ዘይዩዘለቆ ሓሳብ ናይ ዓደ'ቦነት ትርጉም ክወሃብ ኣይምተገበአን። እንተተውሃቦ እውን ግን እዚም ማሕበር እዚአም ናይ ፖለቲካ ማሕበር ስለዝኾኑ ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝጠቀስኩምዎ ዓደ'ቦነት ብስነ-ፖለቲካ ንሓደ ልሉይ ፖለቲካውን ባህላውን ማሕበራውን ትሕዝቶ ዘለዎ ህዝቢ እዩ ዝውክል። ስለዚ ክሳብ ኣልወሃ ዝነበረ እዚ ነገር ስለዝውክሎ እዞም ማሕበር እንተብሉ ጌጋ የብሎም። ግዳ ጸሓፊይ ኣብዚ ንህላው ትግራይ ትግሪኛ ክተራጉዱ እልኩም ዘይሙሉእ ሓሳብ እንዳምጸእኹም ጸኒሕኩም እንበር ዓደ'ቦነት ኤርትራ ብማሕበር ኤርትራ ንኤርትራውያን ብደቡብ ክሳብ ኣልወሃ ዝብል እንተነይሩ ብሰሜን፣ ብምዕራብን፣ ብምብራቕን ክሳብ እንታይ ይበጽሕ ነይሩ ክትገልጹ ነይርኩም።

ንመልሱ ግን ኣብ ላዕሊ ብኻልእ መልክዕ ክትገልጹ እንከለኹም መልሲ ስለዝተውሃቡ ምድጋም ኣየድልን።

ብዘይካ እዚ ጸሓፊይ ሓደ ግጉይ ትንታነ ተንቲኖም ይርከቡ። ታሪኻዊ ጸላእቲ ተጋሩን ታሪኻዊ ጸላእቲ ኤርትራውያንን ብአተራጓጉማ ህዝቢ ከምዘፈላለ ገይሮም ናይ ኤርትራዊያን ታሪኻዊ ጸላእቲ ቱረኪ፣ ግብጺ፣ ጣልያን፣ እንግሊዝ ጠቂሶም ኣብ መወዳእታ ንሃይለስላሴን ደርግን እዮም ዘስዕቡ። ተጋሩ ግን ናይ ሸዋ ነገስታት ኣምሓሩን ውሑዳት ድማ ንቱርክን ጥልያንን ይጠቅሱ ዝብል ትንታኔአም እዩ። እዛ ትንታነ እዚአ ብቀሊል ዝተቀመጠት ነገር ከምዘይኮነት ትርደአኒ። ግን ንጸሓፊይ ክሓቶም እንከለኹ ሓደ እዚ ብምንታይ እዩ ተገሊጹ ብተራ ትርጉሙ ድዩ ተገሊጹ ዋላስ ብፓለተካዊ መዳዩ እዩ ተገሊጹ። እዚ ነገር ብፍላይ ካብኹም ዓብይ ሙሁር ዝጸበዮ ሓቂ ናይ ኤርትራ ይኹን ናይ ተጋሩ ታሪኻውያን ጸላእቲ ፍጹም ዘይፍልዩ ምኻኖም ምጥቃስ እዩ። ቱርኪ ዝወረረሉ ግዜ ትግራይን ኤርትራን ብሓባር እንበር ኣፈላላይ ኣይነበረን። ግብጺ ኩሉ ግዜ ንወራር ክብገስ እንከሎ ሒዘዎ ዝመጽእ ዕላማ መገብቲ ፈለግ ናይል ዝኾና ሃገራት ንምቁጽጻር ስለዝኾነ ንኤርትራዊያን ንበይኖም ንተጋሩ ንበይኖም ንአምሓሩ ንበይኖም ክወቅዕ ኣይመጸን እቲ መኸተውን ናይ ሓባር እዩ ነይሩ። ጣልያን እውን ከምኡ ኣበጋግስኡ ሙሉእ ኢተዮጵያ

ንምቁጽጻር እዩ፣ ዝበጽሖ ዝነበረ መኸተ ድማ ዝዓብዩ ስልጣን ኣብ ተጋሩ ክሳብ ዝነበረ እዋን ብኸልቲኦም መሳፍንቲ ትግራይን መሳፍንቲ ኤርትራን እዩ ዝካየድ ዝነበረ። እቲ ኣፈላላይ ዝመጸ ስልጣን ካብ ተጋሩ ወጽዮ ናብ ኣምሓሩ ምስ ኣተወ፤ ብሑብእ ሓሳብ ሃጺይ ሚኒሊክ ሓያል ዝበሃል ዝነበረ ህዝቢ ትግርኛ ኣብ ክልተ ንምኽፈልን ምስ ጣልያን ዝተገበረ ስምምዕ እዩ። ኣብዚ ነገር እዚ ተጋሩ ንበይኖም ንሸዋ ዝሓኒ ዝጸልእሉ ምኽንያት እንታይ እዩ ? ኤርትራዊኽ ብጸጋ ደዩ ንተግባር መሳፍንቲ ሸዋ ተቀቢልዎ ? ታሪኽ ከምዝሕበሮ ኣይተቀበሎን*²⁰ ።

ኣብዚ ከይጠቀስኩዎ ክሓልፍ ዘይደሊ ጉጅለ ፕረዝደንት ኢሳይያስ እውን ብጋህዲ ይኹን ብሕቡእ ናይ ኤርትራ ታሪኻውያን ጸላእቲ ተገሩ ገይሮም እዮም ዝገልጽዎም። ነዚ ብሓቀኛ ብታሪኽ ከገደገፍዎ ግን ኣይንራእን እንተርፎ ብናይ ሓሶት ታሪኽ ክዕብልልዎ። ናይ ጸሓፊይ ቀንዲ ትሕዝቶ ጽሑፍ እውን ናይ ኤርትራውያን ቀንዲ ጸላኢ ተጋሩ ምኽኖም እያ ትገልጽ። ኣብዚ ክጥቀስ ዝግበኦ ኣብ እዋን ሃጺይ ዮውሃንስ ዝነበረ ናይ መሳፍንቲ ትግራይ ቁርቁስ ንትግራይን ንኤርትራን ከየበለ ኩሎም መሳፍንቲ መሬት ንምግባት ይቃተሉ ነዮም እዮም

ብዘኾነ ጸሓፊይ ከም ታሪኽን ፖለቲካን መምህር እቲ ሓቂ ኩሎ ምግላጽ ምኽኣልኩም እሞ እቲ ኣንባቢ ድማ ናይ ባዕሉ ፍርዲ መሃበ ኣነ ክብሎ ዝደሊ ግን ጸላእቲ ኤርትራዊያንን ተጋሩን ካብ ቀደም ካብ ጥንቲ ጀሚሩ ክሳብ ሕጂ ኩሎም ማዕረ እዮም ኣፈላላይ ዮብሎምን ።

ሲዖቡ ብጸሓፊይ ዝተተንተነ ነገር ድማ ኣብ መራሕቲ ፖለቲካ ኤርትራ ዘሎ ትርጉም ዓደ'ባነትን ኣብ መራሕቲ ህ.ወ.ሓ.ት ዘሎ ትርጉም ዓደ'ባነት ተሓቲቶም ዝህብዎ መልሲ መሰረት ብምግባር እዩ። ኣብዚ ጉዳይ እዚ ዝበዝሑ ኤርትራውያን ፖለቲካኛታት ዓደ'ባኦም ኤርትራ ምጂና ይገልጹ ክብሉ እንከለው መራሕቲ ህ.ወ.ሓ.ት ዝበዝሑ ዓደ'ባኦም ትግራይ ምጂና ይግልጹ። ኢሎም ከም ምስክር ክልተ መራሕቲ ብምጥቃስ ከረድኡና ይፍትኑ።

ኣብዚ ነገር ምስ ሓደ ዓብይ ኣያይ ብትርጉም ዓደ'ባነት እንዳተመያየጥና ክሓቶ እንከለኹ ዓደ'ባኻ ኣበይ እዩ እለዮ ዝሃበኒ መልሲ ክሕበረኩም ፤ ኣበይ ኮንካ ኢኻ ትሓተኒ ዘለኻ ይውስኖ ኣዩ። ኣነ ኣብ ኣውሮፓ ኮይነ ክሕተት እንከለኹ ዓደባይ ዝብሎ ሃገሪይ እዩ፣ ኣብ ሃገሪይ ኮይነ ክሕተት እንከለኹ ንዞባይ እዩ፣ ኣብ ዘባይ ኮይነ ክሕተት ክለኹ ንኸተማይ እዩ፣ ኣብ ከተማይ ኮነ እንተተሓቲተ ድማ እታ ዝተወለደኩላ ዝዛውቲ ይጠቀስ ኢሉኒ። ንዓይውን ዓብይ ትርጉም ሂሱኒ ተሰማሚዐሉ ።

ናብ እዞም ኤርትራውያንን ተጋሩን ፖለቲካ መራሕቲ እንተመጸኢና ድማ ኤርትራ ዲሞክራሲያዊ ይኹን ብወታሃደራዊ ብዘየገድስ ሓደ ኣሃዳዊ ቅርጺ ዘለዎ መንግስቲ ዝመርሓን ብጥርኑፍ እትምራሕን ሃገር ክሳብ ዝኾነት ዝኾነ ይኹን ፖለቲካኛ ወይ መራሒ ኤርትራ ዓደ'ቡኡ ኤርትራ ክብል ግደነት እዩ።

ናብ ተጋሩ እንተመጸእና ድማ ኢትዮጵያ ከምሃገር ብፈደራላዊ መንግስቲ እትምራሕ ኣብ ትሕቲ እዚ ጽላል ፈደራሊዝም ድማ ክልላት ነናይ ባዕለን ብሄራዊ መንግስቲ ዘለወን እተሓቁፍ ሃገር ብምኻና፤ ነዚ ምምሕዳር ዝመርሑ ፖለቲካኛታት ዓድኹም ኣበይ እዩ ክበሃሉ እንከለዉ ከምቲ ፕረዝደንት ትግራይ ነበር ኣቶ ጸጋይ በርሀ ዝበሎ ዓደ'ቦይ ትግራይ እዩ ትግራይዎይነተይ ሒዞ እዩ ኢትዮጵያዊ ዝኾውን ዝበሎ መልሲ ምሃብ ፍትሓዊ እዩ። ኣብዚ ዝኾነ ዓይነት ተቃውሞ ክቐርብ ምኻንያታዊ ኣይመስለንን ምስ ትግራይ ትግርኚ ዘተሓሕዞ እውን የብሉን።

ነዚ ንምውቃዕ ናይ ሃገይ የውሃንስ ዝቐረበ መርተዖ ግን፤ ነቲ ጽሑፍኩም እዩ መሊሱ ዝወቅዖ ብመሳፍንቲ ተጋሩ ይኹን ኤርትራ ሃገር ማለት ኢትዮጵያ ኮይና ክሳብ ምብራቃዊ ቆላ ኤርትራ ኮላይ ካብ ትግርኛ ወፃኢ ዝዛረብ ህዝቢ ትሓውስ ምንባራን ዘንጸባርቕን ተጋሩ ይኹን ኤርትራውያን ናይ ሓባር ጸላኢኦም ጣልያን ምኻኑ እትገልጽ እያ። ብዛዕባ ዓደ'ቦነት ማለት ድማ ሃገይ የውሃንስ ብሂወት ክሳብ ዝነበርሉ ግዝኣት ኢትዮጵያ ብደቡብ ክሳብ ኣበይ ይበጽሕ ምንባሩ ጠቓሕኩም እንተትመጹ ሙሉእ መልሲ ምረኽብኩምሉ። ዋላውን ከም ሓሳብኩም ኮይኑ ግን ሃገይ የውሃንስ ዓደ'ቦይ ኢትዮጵያ ኢያ ክብሉ ግደነት ኢዩ ክሳብ ንኢትዮጵያ ተርኒፎም ዝመርሑ።

፮

ጸሓፊይ ኣብ ቁጽሪ ሹዱሽተ ዝተነተንዎ ትንታነ ዳርጋ ኣብ መዘዛሕቲኡ ዝሰማመዐሉ ኮይነ፣ ዓደ'ቦነት ኤርትራ ዕሸልን ብዙሕ ነገር ከምዘተርፎን ዝገለጸዎ ግን ኣይሰማመዐሉን ኤርትራ ልኡላውነታ ዘረጋገጸት ሃገር ምዃና ንዝኾነ ኤርትራዊ ግልጽን ግልጽን እዩ። ኣብ መንጎ ብሄርራት ኤርትራ ዘሎ ባህሊ፣ ልምዲ፣ ቋንቋ፣ ማሕበራዊ ሂወት፣ ጽላታት ቁጠባ ፣ሃፍቲ ናይ ኩሉ ኤርትራውን መለለዮኡን ክሳብ ዝኾኑ ኤርትራዊ ናይ ዓደ'ቦነት ብደሆ የብሉን። ኤርትራዊ ዘለዎ ጸገምን ብደሆን ናይ ሰላም፣ ዲሞክራሲ ፣ምርግጋጽ ልዕልነት ሕጊ፣ ዝምድናታት ወጻኢ፣ ካልኣት ኣብ ሲቪል ምምሕዳር ክትግበሩ ዝገበኦም ተግባራት ዘይምትገባሮም እዩ።

ኣብ ምቕያር ታሪኽ ግን ጉጅለ ፕረዝደንት ኢሳይያስ ብዙሕ ገይሩን ይገብርን ኣሎ ስለዚ ከምቲ ጸሓፊይ ዝበለዎ ናይ ታሪኽ ጸሓፊ ጋዜጠኛታትን ፖለቲካኛታት መሁራት ስነ-ጥበብን ስነ-ጽሑፍን ካልእ ኩሉ

ዝግደስ ሰብን ብዛዕባ ታሪኽ ኤርትራ ሚዛናዊ /ርትዓዊ/ ብዝኾነ ስሚዒት ዘይዓብሎሎ ወይ ንሓደ ፖለቲካዊ ጥቅሚ ዘየቐነዐ ታሪኽን መንነትን ክጸሓፈሉን ክመሃርን ክግበር ኣለዎ።

ብዘይካ እዚ ድማ ሕብረተሰብ ኤርትራ ምስ ጎረባብቱ ዘለዎ ረኺቢ ብደም፣ ብዘርኢ፣ ብቋንቋ፣ ብባህሊን ብሃይማኖት ዝተኣሳሰር ምኻኑ ፈለጡ ኣብ ሰላምን ምዕባሉን ዝተደረኸን ክብርታት ሃገራት ብዘይትንክፍ መዳዩ ዝምድና ዝፈጥርን ንረብሓ ሃገሩ ዘቐድም ህንጻት መጻኢ ወለዶ ክፍጠረሉ ኣለዎ ።

፯

ጸሓፊይ ኣብ ቁፅሪ ሸውዓተ ኣብ ምድምዳም ጽሑፎም ዝተንተንዎ ትንታነ ክንሪኦ እንከለና ድማ ነታ መበገሲት ነጥብም ንምርጓድ ዘቐመጥዎ ሕልሚ ቀቲሪ ወይ ቀዘቀዘው ኢና ንሪኢ። ከምቲ ኣቐዲመ ዝጠቀስኩም ይብሉ እዎ ጽሑፎም ክጅምሩ እንከለዉ፣ ኣብ ኣርባዓታት ዓደባነት ኤርትራ ብ ሓሳብ ትግራይ ትግራኚ ፈተና ኣጋጢምዎ ከምዝነበረ ገሊጾም ሸኡ ኤርትራ ትግራይ ትግራኚ ሓሳብ ሰሚሩ እንተዘኾነውን ተፈናጪላ ምተረፈት ዝብል ያምኹን ሓሳብ ብምምጻእ፣ ሕጂውን እዛ ሓሳብ ኣብ ትግራይ ትግራኚ ምስ መስል ብሄር ብሄረሰባት ክሳብ ምግንጻል ትብል ምስ ሕገ-መንግስቲ ኢትዮጵያ ዓንቀጽ 39 ኣተሓሕዞም ተጋሩን መራሕትን ጉጅለ ፕረዝደንት ኢሳያስን ንኤርትራ ክብትንዎ ከምዝደልዩ እዮም ዘቐምጡ። እዛ ሓሳብ ካብተን ኣብ መጀመሪያ መንጻፍ ዘገበሩለን ኣረባዕተ ነጥብታት ተበረሳ ዝተደመደመት እያ።

እዚ ነገር እዚ ካብ ምንታይ ከምዘምጽእዎ ኣይፈልጥን ኣብላዕሊ እውን መልሲ ሂበሉ ነይረ ግን ቀንዲ ነጥቢ ናይ ጸሓፊይ ብዚኣ ተጎልቢባ ስለዘተገለጸት ደጊመ መልሲ ክህበላ ፣ እዚ ነገር እዚ ብከልቲኡ መዳይ ክገበር ዘይድለን ናይ ባዕልኹም ናይ ጁባኹም ምኻኑ እንዳገለጽኩ ምኻንያተይ ብዚ ዝሰዕብ ይገልጽ።

ብመዳይ ጉጅለ ኢሳያስ

- ፕረዝደንት ኢሳያስ ናይ ኣሜሪካ ልኡኽ ኮይኑ ሓሳብ ትግራይ ትግራኚ ዘየካይደሉ ነገር ካብ ፈለማ ናብ ቃልሲ ክወርድ እንከሎ ዝነበሮ ኣወጻጽኣን ድሓር ኣብ ናይ ባዕሉ ግንባር ዝነበርት ሕብእቲ ውድብ ኢ.ማ.ሰ ን ናይ ማርክስ ሰነ-ሓሰብ እተሓገጠት እንበር የማናይ ክንፊ ፖለቲካዊ ኣተሓሳስባ ኣይነበራን*²¹ ። ስለዚ ምስ ስትራተጂ ኣሜሪካ ክቃዶ ኣይኮነንስ ብሰነ-ሓሰብ እውን ኣይራኽብን ነይሩ ።

- ኢሳያስ ድሕሪ ነጻነት ዝተኸተሎ ፖሊሲ ወጻኢ ጉዳያት ኣብ መንጎ ህዝቢ ትግራይን ኣብ መንጎ ህዝቢ ኤርትራን ዓብይ ቅርሕንቲ ዝፈጥርን ዝፈላልን እንበር ብክልቲኤን ሃገራት ዘሎ ትግርኛ ተዛራባይ ሰሚሩ ካብ ካልኦት ህዝብታት ክፍለ ዘእኸል ኣካይዳ ኣይከደን። እዚ ሓሳብ እንተዘህልዎ ህዝቢ ትግራይን ናይ ከበሳ ትግርኛ ተዛራባይ ህዝቢ ኤርትራን ብልቢ ንምርሕሓቅ ብኢሳያስን ሰዓብቱን ኣይምተሰርሐን ። ታሪኽ ኣይምተቀየረን ንባዕዳውያን ወርርቲ ምስ መሳፍንቲ ኣኮለጉኣይን ሓማሴንን ተሰማሚዖም ክወጉኡ ዝኣተዉ ዝነበሩ መሳፍንቲ ትግራይ ጎደላታቶም ጥራሕ እንዳኣረየ ከም ወረርቲ ንመእሳይ ኤርትራ ኣይመምሃሮን። ፕረዝደንት ኢሳያስ ኣይኮነንዶ ነዚ ጉዳይ እዚ ንሰናይ ጉረበትና እኳ ጠንቂ ዝኾነ ፍጠር እዩ ።
- ፕረዝደንት ኢሳያስ እዚ ሓሳብ እዚ እንተዘህልዎ ነይሩ ኣብ መንጎ ኢትዮጵያን ኤርትራን ዝተገበረ ደማዊ ጦርነት ብብጻቱ ከተረፈ ሕደግ እንዳተብሃ ኣይምጀመሮን ። ብድሕሪኡ እውን እዚ ሰብብ እዚ ተጠቂሙ ነቲ ጽልኢ ጠርዚ ክበጽሕ ኣይምገበሮን።
- ፕረዝደንት ኢሳያስ ኣብ ሚድያቱት ኣብ ፈቆዶ መዓስከራቱን ዝህበም ትምህርቲ ንህዝቡ ካልእ ሻዓብያዊ /ኢሳያሳዊ/ ባህሊ፣ ልምዲ፣ ኮላይ ቋንቋ ኣላቢሱ ህዝቢ ኤርትራ ባህሉ ልምዱን ክቅይር ብሓይልን በስነልቦናን ኣይምጨፍጮፎን።

ብመዳይ ህ.ወ.ሓ.ት

- ህ.ወ.ሓ.ት ኣብ ህዝቢ ትግራይ እዚ ሓሳብ እዚ ክገብሮ እንተዘደሊ ክሳብ ሕጂ ከንጸባርቆ ምጀመሪ ነይሩ። ኮይኑ ግን ኣይኮነንዶ ከንጸባርቆስ ህዝቢ ትግራይ እንተራኢኻዮ ብሕልፊ ኣብቲ መንእሳይ ኤርትራ ትበሃል ሃገር ምስ ኢትዮጵያ ከምዝነበረት እኳ ዳርጋ ኣህሲስዎ እዩ።
- ህ.ወ.ሓ.ት ብባህሪ ውድቡ ምስ ህ.ግ.ደ.ፍ ዘመሳሰል ፍጹም የብሎምን ከምዚ ሓሳብ እንተዘህሉን ምስ ፕረዝደንት ኢሳያስ ክረዳድእ ዝኸእል ስነ-ሓሳብ ናይ ሓዲኦም ውድብ ኣብ ሓዲኦም ምተንጸባረቀ ።
- ህ.ወ.ሓ.ት እዚ ሓሳብ እዚ እንተዘህልዎምን ኣብ ልኡላዊ መሬት ኤርትራ ዘሎ ገለ ክፋላት ንምምንጻዕ ሕልሚ እንተዘህልዎም ነይሩ ፣ ብተቋወምቲ ኢትዮጵያ ብዙሕ ግዜ ዝለዓል ሕቶ ወደብ ዓሰብ ሓቢሮም መንበደበደዎ እዚ ግን ክሳብ ሕጂ ዝቃለሱሉን ገለ ኣባላቲም እውን ዝሰኣኑሉን ጉዳይ ኣዩ።

- ሀ.ወ.ሓ.ት እዚ ሓሳብ እንተዘህልዎም ነይሩ ኤርትራ ብብረታዊ ቃለሲ ስዒራ ልኡላውነታ ብወረቀት ኣብ ውዱብ ሑቡራት ሃገራት ክተረጋግጽ ዘካየደቶ ሪፈረንደም ቅድሚ ምክያዱ ጥዑይ ገዢም ክሰርሑሉ ዝኸእ ግዜ ነይርዎም እዩ።

ብሓፈሻ ግን ኣብ ጽሑፍ ፕሮፌሰር ተስፋጽዮን መደሃንዩ ዝተዓዘብከዎ ነገር እንተሃልዩ

- ኩቱር ጽሊኢት ሀ.ግ.ሓ.ኤ ፣ሀ.ግ.ደ.ፍን ህወሓት ዘለዎም ኮይኖም ነዚ ክልቲኡ ውድብ ንምጽላም ኣብ መንጎ ክልቲኡ ህዝብታት ከፋጥጥ ዝኸእል ንዓመታት ዝጸንሕ ሕማቅን እክይን ሓሳብ ኣለዓዲልካ ዱጉል ሓዊ ምግዳፍ ።
- ታሪክ ብምዝባዕ ኣብ ግዜ ፈደረሽን ንዝነበራ ንሶም ዘይፈትውዎን ወይ እውን ቤተሰቦም ዘይተጸንበረን ማሕበራት ብምጽላም ነቶም ንዓመታት ደም ክፈሰስ ኣፈት ዝኸፈቱን ፈደረሽን ዝተቐበሉን ኣካላት ከም ባላሕትን ዕውታትን ገርካ ምቕማጥ።
- ህልው ስንፍናን ግፍዕን ኢሳይስ መዘሚዝካ እታ ካብ መፍለምታ ብዓለትን ብዘርእን ብሃይማኖትን ተሓሚሳ ሰወራ ኤርትራ ናብ ገደል ኣብጺሓቶ ዘነበረት ጀብሃ ተ.ሓ.ኤ ከምእተበደለትን ሰውራኦ ከዝተጨወየን ገርካ ምቅራብ።
- ሓላይ መሲልካን መሰል ዲሞክራሲ ህዝቢ ኤርትራን መዘሚዝካ ኤርትራ ገና ሉኡላውነታን ክነበራን ዘየረጋገጸት ሃገር ምኻና ብምግላጽ ንናይ ባዕሎም ዘይተነጸረ ኣጀንዳ ምስጣሕ
- ዘየለ ታሪኽ ካብቲን ካብትን ብምቕራምን ህሉው ኩነታት ስርዓት ህገደፍን ብምግንዛብን ንመራሕቲ ሀ.ግ.ደ.ፍ ናይ ትግራይነት መቐል ብምሃብን ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ትግራይ ሕማቅ ጽሊኢትን ዘይፈታሕ ቅርሕነትን ከሕድርን ሓደገኛ ሓሳብ ምብታን

ኮይኑ ህዝቢ ኤርትራ ብፍላይ መንእሰያት ኤርትራ እዘም ከምዚ ዝበሎ ካብ ፈለማ ጀሚሮም ብደም ህዝብን ብዋጋ ሓርነትን ሉኡላውነትን እንዳተጣለዑ ጸኒሖም ሕጅውን ግብረ እክይ ሓሳባቶም ንፈልጠልካ ኣለና እንዳበሉ ዝብትንዎ ጽሑፋት ኣስተውዒሉ ብምርኣይ ሓዱሽን ኣብ ህሉው ኩነታት ምረኩስ ዝገበረ ኤርትራ ናብ ሰላም ምዕባለን ዝወስድ ሓዱሽ ቅዲ ፖለቲካ ከውጽእን ንትግራሬኡ ክጸዕርን እጽውዕ።

መወከስቲ

- ሃጋይ ኤርሊክ፣ ትርጉም ኣታኸለቲ እንባዮን ግርማይ ወልደጊዩርጊስን፣ ፖለቲካዊ ህይወት ራእሲ ኣሉላ (ዴሞ ስራሕቲ ትርጉምን ኤዲትንግን ነሐሴ 1990 ዓ.ም ኣዲስ ኣበባ)
- ዳን ኮኔል፣ ትርጉም ናጽነት ኣስመርም፣ ዕላል ምስ ኤርትራውያን እሱራት ፖለቲካ
- ብስራት ኣማረ፣ ፍኖተ ገድል (2004)
- Bereket Habte Selassie D/r , Wounded Nation (The red sea Press,inc. 2011)
- ስብሓት በርህ፣ ይኣክል (ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት ጥሪ 2009)
- ዶ/ር መሓሪ ፣ኣብተጸብኦ ዝተሞረኮሰ ህንጻት ሕብረተሰብ፣ (መጽናዕታዊ ጽሑፍ ኣብ ቀዳማይ ጉባኤ ማሕበር ሰላምን ሕውነትን ዝቀረበ ጽሑፍ ጉንበት 2000 ዓ.ም.ግ)